

Kandidatspeciale i Kulturarvsformidling ved Aalborg Universitet, 2018:

Forvaltning af den bygningsmæssige kulturarv

Af: Simon Nielsen

Abstract

This thesis focuses on the securing and preserving of built heritage. Its main goal is to analyze and discuss how we in practice secure the buildings and cultural environments which we consider to be unique and worthy for preservation. This refers to the Danish term "bevaringsværdig" which is used by the Danish municipalities as an instrument of preservation.

In Denmark, it is usually the municipal area that is responsible for the built heritage. Furthermore the municipalities are responsible for the designation and registration of "preservation-worthy" buildings and cultural environments. According to the Danish Museum Act (in Danish: museumsloven) the municipalities and the museums are committed to cooperate to secure significant values of preservation in the physical planning. Yet, the municipalities are the only authority in this cooperation.

The study of this thesis is based on two Danish municipalities: Aalborg and Odder, respectively located in northern and central Jutland. Through interviews with four different employees in these municipalities and their respective museums, the thesis tries to uncover how the securing and preservation of built heritage is implemented in practice. It also tries to uncover and discuss some of the challenges that the municipalities and museums experience in this preservation.

So far the research does not focus on the role of museums in the preservation of built heritage. However, the museums make an important contribution when it comes to securing the built heritage. This securing is also known as "chapter 8-work", named after chapter 8 in the Danish Museum Act. Only a few studies have been made of the museums so called chapter 8-work. Therefore, this thesis wants to focus on the relatively unknown role of the museums in particular.

The two museums of this study are Aalborg Historiske Museum and Odder Museum. Both museums cover the modern history period (from 1536). Buildings built before 1536 are usually considered as archaeological objects and will automatically be listed. Meanwhile, most historic buildings after 1536 are considered as "worthy for preservation". It is The Danish Agency for Culture who is responsible for the listed buildings, while the buildings worthy for preservation are administered by the local authorities (municipalities). The thesis only focuses on the securing and preservation of buildings and cultural environments considered as "worthy for preservation".

Indholdsfortegnelse

1. Indledning 5

1.1 Problemformulering 6

2. Teoriafsnit 6

2.2 Kulturarvsbegrebet 6

2.3 Bygningsmæssig kulturarv 8

2.4 Bevaringsværdige bygninger 9

2.5 Kulturmiljøer 10

3. Forskningsdiskussion 11

3.1 Oversigt 12

3.2 Statslige publikationer 13

3.3 ODM og undersøgelsen af museernes kapitel 8-arbejde 15

3.4 Poul Himmelstrup: Fredning og bevaring (2010) 16

3.5 Nyeste bidrag til bygningsfredningens historie 20

3.6 Forskningshullet 20

4. Metodeafsnit 21

4.1 Præsentation af cases 21

4.2 Metode for indsamling af data 23

4.3 Analysetilgang 25

5. De lovgivningsmæssige rammer for sikring og bevaring af bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer 26

5.1 Sikring af bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer 26

5.2 Et kort oprids af bygningsfredningslovens historie 26

5.3 De lovgivningsmæssige rammer for bygningsbevaring 27

5.4 Museumsloven og kapitel 8-arbejde 29

5.5 Delkonklusion 33

6. Analyse af lovgivningen i praksis	33
6.1 Præsentation af Aalborg og Odder kommuner og museer	33
6.2 Håndtering af arbejdsopgaver	35
6.3 Samarbejdet omkring sikring af bevaringsværdier	41
6.4 Delkonklusion	48
7. Diskussion af udfordringerne	49
7.1 Lovgivningsmæssige udfordringer	50
7.2 Praxisrelaterede udfordringer	53
7.3 Samfundsmæssige udfordringer	58
8. Konklusion	63
9. Litteraturliste	65

I henhold til studieordningen må specialet max fylde 80 sider.

1 normalside udgør 2400 anslag. Specialet fylder 179.989 anslag (ekskl. forside, indholdsfortegnelse og abstract) = 74,9 sider.

1. Indledning

Dette speciale handler om forvaltningen af vores bygningsmæssige kulturarv og de udfordringer, det kan give. Målet med specialet er at sætte fokus på nogle af de udfordringer, museerne og kommunerne oplever i arbejdet med at sikre og forvalte de mange bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer, som udgør en væsentlig del af vores kulturarv.

I år (2018) har bygningsfredningsloven 100-års jubilæum. Derfor er der netop i år øget fokus på fredning og bevaring, hvilket blandt andet er kommet til udtryk gennem udgivelsen af bogen "Hele samfundets eje" (udgivet af Syddansk Universitetsforlag, 2018). Bevaringen af bygningskulturen er noget der interesserer mange mennesker. Der er lokale bevaringsforeninger og ildsjælegrupper overalt i landet, som arbejder aktivt for at beskytte og vedligeholde gamle bygninger. Mange af disse foreninger samarbejder også med kommunerne om bevaringsanliggender. Det er således ikke alene samfundsrelevant, men også samfundsaktuelt at skrive om forvaltningen af vores bygningsmæssige kulturarv netop nu.

I Danmark er der en lang tradition for at værne og respektere om vores faste del af kulturarven. Eksempelvis fredede man allerede Hammershus' ruiner i 1822, og den første fredning af en verdslig bygning var Børsen i 1856.¹ Det var dog først i 1918, at den første bygningsfredningslov blev indført i Danmark. Denne lov har været ændret mange gange siden, og (først) i 1997 blev den udvidet med et kapitel om bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer. Det er disse, som er specialets fokusområde.

Forvaltningen af bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer er et kommunalt ansvarsområde. Således er kommunerne i dag den største varetager af kulturarven. De forvalter dog ikke alene, idet museumsloven bestemmer, at de kulturhistoriske museer skal samarbejde med planmyndighederne om at sikre væsentlige bevaringsværdier for eftertiden. Og omvendt skal planmyndighederne inddrage museerne, når der foretages fysisk planlægning. Museerne har dog ingen reelle beføjelser i dette samarbejde. Specialet vil blandt andet komme ind på lovgivningen omkring sikring og bevaring af bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer. Det omfatter blandt andet museumsloven, hvori samarbejdet er formuleret.

Min egen baggrund for specialet er, at jeg i efteråret 2017 var tilknyttet Odder Museum (Moesgaard Museum) som praktikant. Der blev jeg introduceret for arbejdet med museumslovens kapitel 8 ("kapitel 8-arbejde"), der handler om sikring af "væsentlige bevaringsværdier" i forbindelse med den fysiske planlægning og andet byggeri. Det var her, jeg blev opmærksom på, at der i sikringen af bygningskulturarven kan være store udfordringer.

Disse udfordringer kommer til udtryk på flere måder. Blandt andet gennem lovgivningen, forvaltningen (herunder også politisk) og i samfundet. Der er ikke specielt meget fokus på disse udfordringer i den eksisterende forskningslitteratur, hvorfor jeg har indsamlet mine empiriske data selv gennem interviews med fire forskellige medarbejdere i kommuner og

¹ Smidt, 2018: 13

museer. Udover min egen interviewundersøgelse har Organisationen Danske Museer (ODM) ligeledes lavet en spørgeskemaundersøgelse om arbejdet med kapitel 8 for nyere tid på statsanerkendte kulturhistoriske museer. Denne undersøgelse vil også blive inddraget i specialet.

1.1 Problemformulering

Specialets problemformulering lyder som følger:

Hvordan sikres bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer ifølge lovgivningen? Og hvordan understøttes denne bevaring i praksis?

Der er to hovedstrategier for bevaring af bygninger. Den ene er at udpege en bygning eller en bebyggelse som fredet, og den anden er at udpege dem som bevaringsværdige. Myn-dighedskompetencen for fredede bygninger ligger hos Kulturstyrelsen, mens ansvaret for de bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer ligger hos kommunerne. Dette speciale koncentrerer sig om bevaringen/sikringen af de bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer, hvorfor bygningsfredning ligger uden for specialets fokusområde.

Specialet vil være bygget op således, at der først er et redegørende afsnit om de lovgivningsmæssige rammer for sikring og bevaring af bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer. Specialet vil her have særlig fokus på museumslovens kapitel 8 (for nyere tid). Dernæst vil jeg analysere hvorledes arbejdet med at sikre kulturarven bliver udfoldet af de kommuner og museer, som jeg har udvalgt i forhold til mit speciale. Slutteligt vil der være et diskuterende afsnit, som sætter fokus på de udfordringer, som museerne og kommunerne oplever i sikringen af de bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer.

2. Teoriafsnit

En præmis for at arbejde med sikring og bevaring af bygningskulturarven er naturligvis, at vi ved, hvad vi har med at gøre. Bygningskulturarv er et begreb, jeg anvender op til flere gange i specialet. Men hvad dækker det over? Og kan vi overhovedet blive enige om det?

Jeg har lidt utraditionelt valgt at placere teoriafsnittet i forlængelse af problemformulerin-gen, fordi det giver bedst mening at diskutere begreberne allerede nu, inden vi fortsætter. Teoriafsnittet vil således fungere som en slags begrebsafklaring, hvor nogle af de centrale begreber, jeg anvender i specialet, vil blive forklaret.

2.2 Kulturarvsbegrebet

Begrebet bygningskulturarv er sammensat af ordene bygning og kulturarv. Først skal vi diskutere definitionen af begrebet kulturarv, da det er nøglebegrebet i denne sammenhæng.

En der har studeret kulturarvsbegrebet er historikeren Bernard Eric Jensen. I bogen "Kul-turarv – et identitetspolitisk konfliktfelt" (2008) diskuterer han kulturarv ud fra flere vinkler.

Eric Jensens budskab er klart, idet han ikke ser kulturarv som et entydigt begreb.² Det bruges i dag af mange forskellige mennesker, indgår i mange forskellige sammenhænge og i forskellige diskurser etc.

Bernard Eric Jensen indleder med at kalde kulturarv for et indviklet begreb.³ Det er, som han illustrerer med en figur på side 43, et begreb bestående af et komplekst netværk af konnotationer og associationer. I den forbindelse påpeger Eric Jensen også, at der i takt med den øgede brug af ordet kulturarv opstår nye ord og sammenhænge, hvori det indgår. Han nævner som eksempler fra sin egen bog udtryk som kulturarvdiskurs og kulturarvsbrug.⁴ Det kunne også være bygningskulturarv.

Det er bevidst, at Bernard Eric Jensen undlader at lave sin egen entydige definition af kulturarv. Det ville være i modstrid med hans budskab om, at der ikke findes "den eneste rigtige" måde at definere en kulturarv på. Problemet med Eric Jensens kulturarvsbegreb er imidlertid, at det ikke er særlig oplagt som politisk administrativt begreb. Hvis man skal kunne arbejde administrativt med kulturarven, er man afhængig af at have et rimelig entydigt begreb at holde sig til.

Etnologen Ole Strandgaard diskuterer også kulturarv i "Museumsbogen" (2010). Strandgaard når ligesom Bernard Eric Jensen heller ikke frem til nogen entydig definition af begrebet, men tolker det mere som "eksempler" på den måde, mennesket har begået sig i tilværelsen. For eksempel skriver han: "*kulturarven repræsenterer eller er eksempler på menneskelig kunnen, visdom, evne til at løse livets problemer – eller bidrag til at gøre livet surt for andre, eller sågar afslutte det (våben, bøddelekker og så videre). [...] Kulturarven er med til at gøre os til de medlemmer af stammen, som vi nu er. [...]*"⁵

En tydeligere definition af kulturarvsbegrebet finder vi i Kulturministeriets "Udredning om bevaring af kulturarven" (2003), hvor der står: "*Kulturarven er de spor og vidnesbyrd om naturens udvikling, og om menneskelig aktivitet og tænkning, som de manifesterer sig i f.eks. skrift- og billedkultur, i kunstneriske udtryk, i redskaber og i bygninger. [...] Kulturarven kan både konkret og i mere overført betydning forstås som nationens fælles gods, og kendskabet til kulturarven fremhæves ofte som afgørende for menneskets forståelse af sig selv og sin omverden.*"⁶

På Slots- og Kulturstyrelsens hjemmeside skelnes der imellem tre kategorier af kulturarv: 1) den flytbare kulturarv, 2) den faste kulturarv og 3) den immaterielle kulturarv.⁷ Bygninger og kulturmiljøer er en del af den faste kulturarv, fordi de er stedbundne. Denne kategorisering af kulturarven ladet til at være influeret af UNESCO, der deler kulturarven op i

² Jensen, 2008: 86

³ Jensen, 2008: 40

⁴ Jensen, 2008: 40

⁵ Strandgaard, 2010: 55

⁶ Kulturministeriet, 2003: 9

⁷ Slots- og Kulturstyrelsen: "Hvad er kulturarv?". Konsulteret 15. marts 2018: <https://slks.dk/kommuner-planarkitektur/lokalplaner-og-kulturarv/lokalplaner-guide/2-hvad-er-kulturarv/>

materiel og immateriel kulturarv. På UNESCO's hjemmeside hører ”*monuments, archaeological sites, and so on*” under kategorien ”*immovable cultural heritage*”, som er en del af den materielle kulturarv (tangible cultural heritage).⁸

I dette speciale læner jeg mig mest op af det kulturarvsbegreb, som defineres af Kulturministeriet. Det skyldes, at kulturarven her defineres meget konkret, hvilket gør det oplagt for fagfolk at udmønte begrebet i praksis. Det har vi for eksempel sværere ved med et kulturarvsbegreb som Bernard Eric Jensens, som på den ene side er meget bredt og inkluderende, men på den anden side lægger op til megen fortolkning. Det gør det problematisk, når begrebet skal udmøntes i praksis.

Det er på den anden side også vigtigt, at vi har nogle mere teoretiske begreber ved hånden, når vi arbejder med bevaring. Ellers risikerer vi at låse os fast i det, vi altid har bevaret. Et begreb som Bernard Eric Jensens får os til at reflektere over, hvad det er vi betragter som kulturarv i dag, og dermed hvad vi ønsker at bevare.

2.3 Bygningsmæssig kulturarv

Når jeg i specialet bruger et begreb som ”bygningsmæssig kulturarv”, referer det til den del af kulturarven, der har med bevaringsværdige bygninger at gøre. Det omfatter både enkeltstående bygninger og bebyggede helheder (her omtalt som kulturmiljøer).

Bygningskulturarven defineres ganske klart i Kulturministeriets rapport om bygningsbevaring fra 2009, hvor der indledes med blandt andet dette: ”*Bygningskulturen er den mest synlige del af vores kulturarv. [...] Bygningskulturen er kendetegnet ved, at den bærer og fortæller Danmarks historie og dermed er en væsentlig del af landets kulturhistoriske udvikling.*”⁹ Her opfattes (oftest) ældre bygninger som kulturhistoriske objekter – en del af vores fælles kulturarv – og dermed noget, som giver os identitet, jf. Kulturministeriets definition af kulturarv.

Fredningsstyrelsen skrev tilbage i begyndelsen af 1980'erne, at ønsker om bevaring af bygninger og bymiljøer var blevet mere udtalte på grund af ”*en klar erkendelse af bygningernes betydning for vort kendskab til tidligere tider, fordi de repræsenterer samfundsskabte værdier [...]*”¹⁰ De fleste mennesker forbinder sikkert bygningskulturarven med bygninger som slotte, herregårde, andre store kendte bygninger, som måske kan synes som en selvfølge, at de er der, for det har de altid været. Men bygningskulturarven kan også gælde ”almindelige” bygninger, bondegårde, boligbygninger osv. Bygninger, som ved deres fremtræden repræsenterer en kulturhistorisk udvikling og vidner om økonomiske og sociale forhold. ”Almindelige” bygninger vidner i allerhøjeste grad om menneskers levevilkår til forskellige tider.

⁸ UNESCO: ”What is meant by cultural heritage?”. Konsulteret 15. marts 2018: <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/illicit-trafficking-of-cultural-property/unesco-database-of-national-cultural-heritage-laws/frequently-asked-questions/definition-of-the-cultural-heritage/>

⁹ Kulturministeriet, 2009: 2

¹⁰ Fredningsstyrelsen, 1984: 7

I Danmark går interessen for at værne om særprægede og kulturhistoriske bygninger tilbage til slutningen af 1800-tallet. Det fører til stiftelsen af foreninger som Naturfredningsforeningen (1911) og Foreningen til Gamle Bygningers Bevaring (1907). Begge foreninger eksisterer stadig den dag i dag. I 1918 får Danmark sin første bygningsfredningslov, blandt andet på initiativ af sidstnævnte forening.¹¹ I løbet af 1980'erne og 1990'erne kommer nye bevaringsbegreber til såsom "bevaringsværdige bygninger" og "kulturmiljøer". Disse fik først retslig status i forbindelse med den store revision af bygningsfredningsloven i 1997. Hvad der ligger i betydningen af disse begreber vil i det følgende blive afklaret.

2.4 Bevaringsværdige bygninger

Bevaringsværdi er ikke det samme som at være bevaringsværdig. En bevaringsværdig bygning er jf. bygningsfredningsloven en bygning, som er omfattet af en bevarende lokalplan eller kommuneplan. Er den ikke det, er den ikke omfattet af nogen retslige bestemmelser. Ifølge Slots- og Kulturstyrelsen er der ca. 300.000 bygninger i Danmark med høj bevaringsværdi, mens kun ca. 100.000 af disse er udpeget som bevaringsværdige i retslig forstand.¹² En bygning med middel eller høj bevaringsværdi behøver således ikke være omfattet af en lokalplan, og dermed ikke går den ikke under betegnelsen "bevaringsværdig". Det er den først, når den er udpeget som bevaringsværdig og indgår i en kommune- eller lokalplan.

Det er vigtigt at slå fast, at specialet bruger betegnelsen "bevaringsværdige bygninger" om bygninger, der både kan være vurderet og eller udpeget som bevaringsværdige. Dvs. ikke kun bygninger, der er bevaringsværdige i lovens forstand.

Bevaringsværdien vurderes efter SAVE-metoden. SAVE står for "Survey of Architectural Values in the Environment" og betyder på dansk: kortlægning af arkitektoniske værdier i miljøet. Kort og godt bruges SAVE til at "*kortlægge, registrere og vurdere bevaringsværdier i bymiljøer og bygninger.*"¹³ Det var i sin tid Planstyrelsen, der igangsatte udviklingen af dette system i 1987. SAVE blev taget i brug i 1991.

En SAVE-vurdering bygger på følgende fem parametre:

- Arkitektonisk værdi
- Kulturhistorisk værdi
- Miljømæssig værdi
- Originalitet
- Tilstand¹⁴

¹¹ Smidt, 2018: 38

¹² Slots- og Kulturstyrelsen: "Bevaringsværdige huse". Konsulteret 15. marts 2018: <https://slks.dk/bygningsfredning/fredet-eller-bevaringsvaerdigt/bevaringsvaerdige-huse/>

¹³ Kulturarvsstyrelsen, 2011: 9

¹⁴ Kulturarvsstyrelsen, 2011: 34

En vurdering af disse fem parametre munder tilsammen ud i en bygnings samlede bevaringsværdi. Denne angives på en 9-trins skala, hvor 1 er højeste værdi. En bygning med højeste bevaringsværdi (bevaringsværdi 1) vil automatisk udløse en fredning.¹⁵ En uddybende beskrivelse for hvert parameter findes i Kulturarvsstyrelsens publikation "SAVE – Kortlægning og registrering af bymiljøers og bygningers bevaringsværdi" fra 2011, hvorfor jeg ikke vil gøre yderligere rede for dem her. Der bør dog for en god ordens skyld understreges, at punkt 3 om "miljømæssig værdi" drejer sig om "*bygningens betydning eller støtteværdi for de tilstødende bygninger og for helheden eller anlægget.*"¹⁶ Det må ikke forveksles med anden form for miljøhensyn.

Historisk set bliver bevaringsværdige bygninger først ført ind i lovgivningen i 1997, hvor man udvider bygningsfredningsloven med et kapitel om bevaringsværdige bygninger, der fastsætter regler i forhold til udpegning og nedrivning af disse.¹⁷ Loven blev i den forbindelse omdøbt til: "Lov om bygningsfredning og bevaring af bygning og bymiljøer".

2.5 Kulturmiljøer

Svend Auken (1943-2009) krediteres ofte for at være den, der lancerede kulturmiljøbegrebet i sin berømte kronik "Miljøpolitikens 3. dimension" i Politiken 1994.¹⁸ Poul Himmelstrup, der er forfatter til bogen "Fredning og bevaring" (2010), mener imidlertid at det er forkert, at Svend Auken skulle have introduceret begrebet. Ifølge Himmelstrup er ophavsmanden i virkeligheden den daværende overinspektør på Nationalmuseet Harald Langberg, som i 1962 skrev en kronik i Politiken "*om byens væsen og herligheder og om kulturmiljøet*". Kronikken blev ifølge Himmelstrup fulgt op af en TV-udsendelse i september 1962 med titlen: "Rottereder eller kulturmiljø?"¹⁹

Fredningsstyrelsen, der frem til 1986 var en myndighed under Miljøministeriet, udgav i 1984 bogen "Den bevaringsværdige bolig på land og i by". Det interessante er, at bogen indeholder et kapitel om "miljømæssige bevaringsinteresser".²⁰ Samtidig bruger den begreber som "bevaringsværdige miljøer", "miljømæssige bevaringsinteresser" og "miljømæssige værdier" til at beskrive den bevaringskvalitet, der er tilknyttet helheder af bygninger.²¹ Bogen definerer de miljømæssige værdier som en "*sammenfattende helhedsopfattelse af omgivelserne med hovedvægten på det, der kan ses med det blotte øje uden særlige forkundskaber*".²² Bogen er således et tydeligt eksempel på, at forestillingen om kulturmiljøer har eksisteret mange år før end Sven Auken lancerede begrebet.

¹⁵ Kulturarvsstyrelsen, 2011:39

¹⁶ Kulturarvsstyrelsen, 2011: 36

¹⁷ Himmelstrup, 2010: 152

¹⁸ Fremgår af Slots- og Kulturstyrelsens hjemmeside: <https://slks.dk/kommuner-plan-arkitektur/kulturmiljoe/historie/>

¹⁹ Himmelstrup, 2010: 137

²⁰ Fredningsstyrelsen, 1984: 36

²¹ Fredningsstyrelsen, 1984: 36

²² Fredningsstyrelsen, 1984: 36

Kulturmiljøbegrebet handler om at se i helheder. Eske Wohlfart, der er en af forfatterne til antologien "Kulturmiljø – mellem forskning og politisk praksis" (2003), taler på baggrund af en artikel af Tina Fouchard²³ om to perioder inden for den etnologiske praksis omkring bevaring af de fysiske omgivelser. Wohlfart omtaler perioderne som "elementperioden" (frem til 1960'erne) og "helhedsperioden" (derefter).²⁴

Den første periode hedder sådan, fordi interessen for bevaring i denne periode var centreret omkring enheder – dvs. enkelt-elementer – hvilket for eksempel kom til udtryk gennem indsamlingen af enkeltstående bygninger til frilandsmuseer. Her var det bygningselementet i sig selv, man var interesseret i at bevare, fordi det handlede om at sikre bygninger, som repræsenterede forskellige stadier i bygningskulturen.²⁵ Derfor flyttede man simpelthen bygningerne fra deres oprindelige pladser og ind på frilandsmuseerne, hvorved man tog dem ud af deres rette miljømæssige sammenhæng. Det var bygningen i sig selv, og det den repræsenterede, der var væsentligt at bevare.

I løbet af 1960'erne sker der et brud med den tidligere traditionelle anskuelse af enkelt-elementer, og et nyt fokus på funktionelle helheder opstår. Som Tina Fouchard skriver i sin artikel, så man ikke længere bare bygningerne som isolerede enkeltelementer, men også som en del af de omgivelser, de indgår i.²⁶ Det kommer blandt andet også til udtryk i bygningsfredningsloven, der i 1966 udvides, således at bygningers umiddelbare omgivelser nu også kan fredes, hvis de udgør en beskyttelsesværdig helhed.

Kulturmiljøbegrebet bliver først for alvor anvendt i Danmark op gennem 1990'erne. Tidligere har man bare brugt ordet miljø om bygningshelheder.²⁷ Et kulturmiljø defineres i Skov- og naturstyrelsens rapport "Kulturhistorien i planlægningen" (1999) som et "*geografisk afgrænset område, der afspejler væsentlige træk af den samfundsmæssige udvikling.*"²⁸ Dette er den oftest anvendte definition. Her taler vi igen om et politisk administrativt begreb, som er skabt til brug for de, der arbejder med kulturmiljøer – herunder Kulturministeriet.

3. Forskningsdiskussion

I det følgende vil den anvendte litteratur med relevans for specialets problemformulering blive præsenteret. Forskningsdiskussionen har til formål at påvise specialets relevans ved at diskutere forskningens indhold og "huller".

Denne forskningsdiskussion er dog lidt utraditionel i den forstand, at den ikke udelukkende inddrager "peer-reviewed" forskning, altså anerkendt forskning, som man plejer at gøre i

²³ "Fra kulturlandskab til kulturmiljø" i Folk og Kultur (2000)

²⁴ Wohlfart, 2003: 43-45

²⁵ Wohlfart, 2003: 44

²⁶ Fouchard, 2000: 77

²⁷ Se eksempelvis Fredningsstyrelsen, 1984: 36

²⁸ Skov- og Naturstyrelsen, 1999: 7

en traditionel forskningsdiskussion. Bygningsbevaringsområdet i Danmark er et meget praksisorienteret felt, og litteraturen bærer præg af dette. Forskningsdiskussionen vil derfor inddrage ikke-fagbedømt litteratur, hvilket normalvis ikke hører til i en traditionel forskningsdiskussion. Det drejer sig blandt andet om rapporter og publikationer udgivet af staten og private organisationer.

3.1 Oversigt

Der er gennem adskillige årtier udgivet en del forskellige bøger og artikler om bygningsbevaringen i Danmark. Det nyeste litterære bidrag er bogen "Hele samfundets eje" fra i år. Udgivelsen af denne bog skal ses i sammenhæng med 100-års jubilæet for den første danske bygningsfredningslov, som markeres netop i år. Bogen beskriver den danske bygningsfredningshistorie set fra flere vinkler. Blandt forfatterne er Claus M. Smidt, der er formand for Foreningen til Gamle Bygningers Bevarelse. Denne forening har tidligere udgivet bøger om bygningsbevaringen, blandt andre Poul Himmelstrups "Fredning og bevaring" (2010).

Som titlen delvist afslører handler Himmelstrups bog om fredning og bevaring af bygningskulturarven i nationalt og lokalt perspektiv. Bogen indeholder sammen med "Hele samfundets eje" de hidtil bedste beskrivelser af bygningsbevaringens historie i Danmark. Det gælder især Poul Himmelstrups "Fredning og bevaring", hvilken jeg har brugt som mit hovedværk til at forstå principperne for bygningsbevaring.

Bygningsbevaringen er også beskrevet i diverse statslige publikationer om samme. Socialministeriet udgav eksempelvis en publikation om bevaringsværdige bygninger i 2006. Der er dog mest tale om en slags bevaringsguide – eller håndbog – der har til formål at vejlede om ombygning og istandsættelse af ældre, bevaringsværdige bygninger i Danmark.²⁹ Publikationen henvender sig hovedsageligt til kommuner og private bygherrer, som står overfor et renoveringsprojekt af ældre bygninger.

De udredninger om bygningskulturarven, som Kulturministeriet har udgivet, koncentrerer sig mere om sikringen af bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer. Siden 2000 er der lavet to væsentlige udredninger om bygningsbevaringen. Først er der tale om en rapport fra 2002 skrevet af et udvalg, der havde til formål at udpege en række forhold i den statslige politik for den faste kulturarv – herunder bygningsbevaringen – som de mente kunne styrkes. Dernæst er der tale om en større udredning om bevaringsindsatsen i Danmark fra 2009. Dem vender vi straks tilbage til.

Dette speciale har ligeledes en praksisorienteret tilgang til emnet. Det har til formål at undersøge hvordan bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer sikres gennem lovgivningen og i praksis, og det har ydermere særligt fokus på museernes såkaldte kapitel 8-arbejde. Det kan imidlertid konstateres, at museernes kapitel 8-arbejde er et forholdsvist

²⁹ Socialministeriet, 2006: 6

ubeskrevet felt. Det kan hænge sammen med, at museerne ingen reelle beføjelser har, mens det er kommunerne, der er myndighed.

Lovgivningen bestemmer imidlertid, at museerne skal samarbejde med planmyndighederne om at sikre væsentlige bevaringsværdier for eftertiden. Det er således ikke frivilligt, om museerne vil deltage i det eller ej, men en pligt. Man kan derfor synes, at det virker mærkværdigt, at der er så lidt fokus på museernes kapitel 8-arbejde. Kun Organisationen Danske Museer (ODM) har tilbage i 2010 lavet en undersøgelse af museernes arbejde med museumslovens kapitel 8. Denne undersøgelse er siden lagt ud som rapport på organisationens hjemmeside. Den vil blive inddraget i specialets analyse og diskussion, men også præsenteret i dette kapitel.

3.2 Statslige publikationer

Det danske kulturministerium har flere gange valgt at nedsætte udvalg, som har skullet belyse forskellige aspekter af bygningskulturarven. I efteråret 2000 nedsatte Kulturministeriet således et tværministerielt udvalg, som skulle udpege en række forhold, der kunne fremme en styrket varetagelse af den faste kulturarv. I efteråret 2007 nedsatte Kulturministeriet igen et udvalg, der denne gang skulle udarbejde en udredning med henblik på at belyse bevaringsindsatsen i Danmark.

Det første udvalg offentliggjorde i 2002 rapporten: "Rapport fra det tværministerielle udvalg om den statslige politik for den faste kulturarv". Udvalget forholdt sig kun til selve lovgivningen, da der i deres kommissorium blev lagt vægt på den statslige politik.³⁰ Det medtog altså ikke erfaringerne ude i kommunerne og daværende amter. Kommunerne og amterne var således heller ikke repræsenteret i selve udvalget.

I rapportens kapitel 5 redegør udvalget for de lovgivningsmæssige rammer for bevaring af kulturarven i den fysiske planlægning. Udvalget fandt det blandt andet relevant at fastholde det kommunale ansvar for udpegningen af bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer, men det fandt samtidig behov for en styrkelse af rådgivningsindsatsen i forhold til at sikre bevaringsinteresserne i den fysiske planlægning. Det skulle endvidere drøftes, hvorledes staten og museerne bedst rådgiver amterne og kommunerne.³¹ På den måde er det altså ikke nyt, at der har været udfordringer omkring kommunernes (og amternes) udmøntning af bevaringsbestemmelserne i planarbejdet. Det bemærkedes således allerede omkring samme tidspunkt som den "nye" museumslov trådte i kraft 2001.

Det andet udvalg fra 2007 publicerede ligeledes sit udredningsarbejde i rapporten: "Bygningsbevaring" (2009). Dette udvalg havde som nævnt fået til opgave at belyse bevaringsindsatsen i Danmark – herunder området for bevaringsværdige bygninger – og det skulle endvidere drøfte forskellige fremadrettede strategier for bevaringsområdet.³² I udvalgets kommissorium hed det blandt andet, at udredningen skulle "*beskrive den nuværende ind-*

³⁰ Kulturministeriet, 2002: 11

³¹ Kulturministeriet, 2002: 58

³² Kulturministeriet, 2009: 4

*sats for og regulering af bygningsbevaringen i Danmark, herunder fredning og udpegning af bevaringsværdige bygninger samt samspillet mellem stat, kommuner, regioner og private.*³³

Det bemærkelsesværdige er, at museernes kapitel 8-arbejde ikke bliver omtalt, når nu formålet med udredningen var at belyse bygningsbevaringsindsatsen i Danmark. Kommunerne og museerne samarbejder om at sikre bevaringsværdier – et samarbejde, der er forankret i lovgivningen. Det drejer sig om museumslovens § 23.

Man kan virkelig undre sig over, at udvalget ikke har taget det med. Det eneste udvalget egentlig kommer ind på i den forbindelse er, at det finder det relevant og anbefalelsesværdigt, hvis kommunerne – i forbindelse med deres vurdering af, om en bygning er bevaringsværdig eller ej – inddrager den faglige og formidlingsmæssige viden på blandt andre de kulturhistoriske museer.³⁴ Men i forhold til museernes kapitel 8-arbejde og samarbejde med kommunerne – det kan for eksempel være omkring udpegning af kulturmiljøer – er udvalget helt tavs. På den måde er museerne stort set udeladt til trods for, at de faktisk spiller en rolle i forvaltningen af bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer.

Tilbage i begyndelsen af 1980'erne nedsatte den daværende miljøminister i samråd med ministeren for skatter og afgifter i sommeren 1982 et udvalg til sikring af *"betryggende vedligeholdelse af ældre bevaringsværdige ejendomme på land og i by"*.³⁵ I 1984 afgav udvalget sin betænkning, men den er ikke taget med her. I samme forbindelse udgav Fredningsstyrelsen en lille bog: *"Den bevaringsværdige bolig på land og i by"* (1984). Bogen var *"et forsøg på at opstille nogle kriterier for, eller angive et regelsæt til at vurdere, hvilke kvaliteter en bygning skal besidde for at være værd at bevare for eftertiden"*.³⁶ Der kunne være tale om eksempelvis alder, arkitektonisk kvalitet, kulturhistorisk interesse og miljø. På den måde giver den os indblik i de tanker, som ligger til grund for den måde, vi forstår og arbejder med bygningsbevaring på i dag. Alle disse hensyn, som bogen kommer ind på, stiller samtidig krav til de lokale myndigheder om at hente viden inden for en række specialområder – herunder det kulturhistoriske område. Bogen understreger dermed en nødvendighed af, at museerne med ansvar for nyere tids kulturhistorie kommer på banen og samarbejder med de myndigheder, der varetager den fysiske planlægning.

Denne konklusion fandt etnologerne Peter Dragsbo og Nina Fabricius også frem til i deres bog: *"Kulturbevaring og dagligt liv"*, der blev udgivet af Statens Museumsnævn i 1987. I bogen fremlægger de to forfattere deres syn på bevaringsopgaverne i den fysiske planlægning set ud fra et etnologisk perspektiv. I forordet hedder det, at bogen skulle være et hjælpemiddel for museerne og til støtte for forskningen og bevaringsarbejdet omkring nyere tids kulturhistorie. Forfatterens hovedkonklusion var, at *"[...] helheden går forud for enkeltelementerne. Vore fredningsbestræbelser må prioritere bevaring af sammenhængende*

³³ Kulturministeriet, 2009: 4

³⁴ Kulturministeriet, 2009: 30

³⁵ Fredningsstyrelsen, 1984: 5

³⁶ Fredningsstyrelsen, 1984: 5

miljøer højest, og vi bør søge at undgå det trøstesløse syn af et stærkt restaureret hus eller andet objekt, efterladt som et isoleret element midt i et miljø, hvis oprindelige træk i øvrigt er totalt udraderet.”³⁷ Derudover skrev de:

”Først med den nye fredningsplanlægning er der skabt en bedre mulighed for at beskæftige sig samlet med landskab og kultur. Dette kræver et samarbejde mellem fredningsmyndighederne og de institutioner hvor den arkæologiske og den etnologiske sagkundskab er placeret lokalt, nemlig museerne. Det vil samtidigt kræve en opprioritering af de kulturhistoriske bevaringsinteresser vedrørende nyere tid, hvis ikke værdifulde kilder til forståelse af vor egen tid skal gå tabt eller ændres totalt. Det ville være ønskeligt, om man herhjemme i højere grad ville inddrage den kulturhistoriske og etnologiske forsknings resultater ikke alene i fredningsplanlægningen, men i den fysiske og samfundsmæssige planlægning og lovgivning i det hele taget [...]”³⁸

Efter bogen blev udgivet i 1987, er lovgivningen på dette område blevet ændret flere gange. I 1989 blev museumsloven ændret – dog kun i mindre vidtgående omfang – således at kommunalbestyrelser nu fik pligt til at underrette museerne i forbindelse med den fysiske planlægning. Og senest i 2001 med den nye museumslov, hvor det nye var, at planmyndighederne skal inddrage museerne – dette kommer jeg mere ind på senere.

Bogens konklusion understreger nødvendigheden af, at kommunerne og museerne samarbejder, hvilket også ovenstående citat fremhæver ganske tydeligt. Der bliver stillet store krav til planmyndighederne, når det gælder om at beskytte bevaringsværdierne i det fysiske miljø. Som forfatterne skriver, så har myndighederne til stadighed brug for at hente ekspertise og hjælp udefra, blandt andet hos museerne.³⁹ Siden dengang er behovet naturligvis ikke blevet mindre.

I dag skal kommunerne som sagt inddrage museerne i planlægningsarbejdet, og museerne skal samarbejde med planmyndighederne om at sikre væsentlige bevaringsværdier. Det er sådan, det hedder i loven. Derfor er det selvfølgelig relevant og vigtigt at få belyst dette samarbejde. Det kan man imidlertid konstatere, at det ikke er blevet i Kulturministeriets udredninger om bygningsbevaringen.

3.3 ODM og undersøgelsen af museernes kapitel 8-arbejde

Organisationen Danske Museer (ODM) gennemførte for nogle år siden en større spørgeskemaundersøgelse, hvor de spurgte en række statsanerkendte museer med ansvar for nyere tid om deres erfaringer med kapitel 8-arbejdet. Rapporten, som jeg har valgt at inddrage, er særlig relevant i forhold til specialets empiri, da det umiddelbart er den eneste undersøgelse, jeg er stødt på, som belyser de udfordringer, museerne oplever i forbindelse med varetagelsen af kapitel 8-arbejdet. Undersøgelsen vil indgå i specialets analyse,

³⁷ Dragsbo & Fabricius, 1987: 37

³⁸ Dragsbo & Fabricius, 1987: 18

³⁹ Dragsbo & Fabricius, 1987: 7

men selve rapporten (som kan downloades på organisationens hjemmeside) skal her kort introduceres.

Baggrunden for undersøgelsen var, at man i 2010 på et netværksmøde i ODM regi besluttede at nedsætte en arbejdsgruppe, *"der bl.a. skulle udarbejde en spørgeskemaundersøgelse, som skulle afdække dels problemer og udfordringer og dels den praksis der udfoldes i forhold til arbejdet."*⁴⁰ Der blev efterfølgende sendt spørgeskemaer ud til 68 museer, hvoraf 47 svarede inden for den givne tidsramme. Undersøgelsen bygger altså på besvarelser fra 47 danske museer. Det fremgår ikke af rapporten, hvilke museer der præcist er tale om, udover at de er statsanerkendte og ansvarlige for det kulturhistoriske område.

Spørgeskemaet henvendte sig til "Nyere Tids" medarbejdere på statsanerkendte kulturhistoriske museer. Skemaet havde til formål at indsamle data om det pågældende museum, om dets personaleressourcer, indkomne sager, samarbejde med kommunen og metoder og redskaber i forhold til kapitel 8-arbejdet.⁴¹

En væsentlig forskel på denne spørgeskemaundersøgelse og specialets interviewundersøgelse er, at specialets interviewundersøgelse har en kvalitativ tilgang, mens spørgeskemaundersøgelser som regel indsamler kvantitative data. Sådan er det også i dette tilfælde. Det har betydning for svarenes kvalitet, alt afhængig af hvilken metode man vælger. I en kvalitativ interviewundersøgelse har intervieweren for eksempel mulighed for at stille uddybende spørgsmål og dermed høste mere velbegrundede svar. Derimod må en spørgeskemaundersøgelse nøjes med de svar, der bliver givet, da der ikke er nogen interaktion mellem spørger og den adspurgte. Mange gange kan den slags spørgsmål besvares med ja/nej, som det også er tilfældet med denne spørgeskemaundersøgelse. Museerne har dog flere gange haft mulighed for at uddybe deres svar, men det har åbenbart heller ikke været alle museer, der har svaret på alle undersøgelsens spørgsmål.⁴²

Arbejdsgruppen har endvidere redegjort for lovgivningen (museumslovens kapitel 8) og fremsat en række bud på ændringsforslag. Disse forslag vil jeg vende tilbage til i diskussionsafsnittet, hvor blandt andet udfordringerne i kapitel 8-arbejdet vil blive diskuteret.

3.4 Poul Himmelstrup: "Fredning og bevaring" (2010)

Hovedværket i mit speciale har været Poul Himmelstrups "Fredning og bevaring" fra 2010. Jeg har betragtet bogen som et redskab til forstå principperne bag bygningsbevaringen i Danmark, lokalt og nationalt set.

Poul Himmelstrup er medlem af Foreningen til Gamle Bygningers Bevaring, som har udgivet bogen. Foreningen blev stiftet i 1907 og har seniorforsker i kunsthistorie Claus M. Smidt som nuværende formand. Foreningen har til formål at værne om ældre bygninger,

⁴⁰ ODM, 2010: 1

⁴¹ ODM, 2010: 1-2

⁴² ODM, 2010: 1

men også vække interesse og udbrede kendskabet til dem. Det fremgår af foreningens love, som findes på deres hjemmeside.⁴³

Udover at beskrive hvordan man har bevaret bygninger i Danmark, beskriver Himmelstrup også Dragørs historie, hvilket sker med udgangspunkt i nogle af de mange bygninger og miljøer, der er en del af byens identitet. Claus M. Smidt skriver i forordet: *"Den er således en gave til alle med interesse for denne indtagende by, men den er tillige et memento til alle med kærlighed til arkitektur."*⁴⁴

Om sin baggrund for bogen skriver han, at den er *"en husejers forsøg på at tolke, forstå og beskrive samfundets bykulturværdier og bevaringsproblemer set med fortids-, nutids- og fremtidsøjne."*⁴⁵ Bogen er således skrevet set fra husejerens perspektiv. Himmelstrup ser selv husejerne som medansvarlige i bevaringen af bygningskulturarven, hvorfor de spiller en naturlig rolle i bogen:

*"Bygningskulturarvens og kulturmiljøernes bevaring afhænger i høj grad af ejeren. Vi er ikke almindelige husejere. Vi er forvaltere af landets bygningskulturarv. [...] vi låner en del af Danmarks kulturarv i en begrænset tidsperiode, når vi ejer en fredet eller en bevaringsværdig bygning, og bygningerne befinder sig i det offentlige rum, der er fælles for alle. Det forpligter."*⁴⁶

Himmelstrup bruger Dragør som eksempel, og det er ikke tilfældigt. Baggrunden for hans valg er, ifølge ham selv, at *"Dragørs bevaringsildsjæl, læge Poul Dich,⁴⁷ var fadder til Danmarks første lokale bevaringsnævn, Dragør Bevaringsnævn, der rundede 75 år i 2009."*⁴⁸ Dragør er oplagt at bruge som eksempel, fordi byen er en af Danmarks bedst bevarede. Det gør Himmelstrup også opmærksom på side 183: *"Med 107 fredede bygninger, bevarende lokalplaner for Hollænderen og søfartsbyen med over 500 bevaringsværdige bygninger, store mark-, skov- og fredede naturområder samt to statsanerkendte museer, er Dragør nok den kommune, der har flest kulturværdier målt i forhold til areal og indbyggere."*

Man kan imidlertid stille spørgsmål ved, om Dragør nu også giver et retvisende billede af den måde, man arbejder med bygningsbevaring på andre steder i landet. Hvad med de byer, der ikke har samme bestand af bevaringsværdige bygninger som Dragør, og hvor den politiske dagsorden i forhold til bevaring måske er en helt anden?

I forordet fremgår det, at Poul Himmelstrup har en mission med bogen: *"I bevaringskredse er der et ønske om, at bevaring gøres til en folkesag. For kulturarv er fælleseje. Men vi har ikke en fælles kulturvision for bygningsbevaring. Bogens mission er derfor at bane vejen*

⁴³ Kan læses på gbb.dk

⁴⁴ Himmelstrup, 2010: 5

⁴⁵ Himmelstruo, 2010: 6

⁴⁶ Himmelstrup, 2010: 6

⁴⁷ Poul Dich har også været formand for Foreningen til Gamle Bygningers Bevaring

⁴⁸ Himmelstrup, 2010: 6

for et kulturarvsregister og bevaringsfolkefond.”⁴⁹ Efter jeg modtog bogen, skrev jeg til Foreningen til Gamle Bygningers Bevaring, der som bekendt udgav bogen, og spurgte hvorvidt missionen var lykkedes. Foreningen viderestillede mig til Poul Himmelstrup, der var så venlig at vende tilbage:

”Lokalt skabte bogen ”FREDNING OG BEVARING” stor interesse for en bedre beskyttelse og anerkendelse af Dragør, der er kendt for at have en af landets mest omfattende bevarende lokalplaner og en af landets bedst bevarede og sammenhængende kulturmiljøer i form af by og havn.

Beskyttelsen varetages iht. Lokalplan 25 for Dragør gamle bydel vedtaget 12. december 1989; lokalplanen erstattede Byplanvedtægt nr. 2A for Dragør gamle bydel vedtaget 12. december 1974. Førstnævnte ligger på Dragør Kommunes hjemmeside.

Bogen skabte stor lokal interesse og har bl.a. resulteret i, at der for nogle år siden blev dannet en lokal UNESCO-gruppe i Dragør bestående af 12 personer, som jeg er en af. Målet er at blive optaget på UNESCOs verdensarvsliste.

Hele Dragør Kommunalbestyrelse tilsluttede sig gruppens beskrivelse og sendte en ansøgning til Slots- og Kulturstyrelsen om at blive optaget på tentativlisten for nogle dage siden. Styrelsen tager senere stilling til hvilke emner, Kulturministeriet vil optage på tentativlisten i 2018.”⁵⁰

Citatet er taget med her, fordi det understreger min pointe med, at Dragør er en kommune, hvor borgere og politikere prioriterer bygningskulturarven meget højt. Det er ikke nødvendigvis tilfældet i andre byer. Medarbejder A fra Aalborg Kommune fortæller eksempelvis, at hun ikke længere oplever bevaring som et modeord hos politikerne. Det var det i højere grad dengang, Aalborg var udpeget som kulturarvskommune.⁵¹ Den politiske dagsorden i Aalborg Kommune i dag kan således synes at være en ganske anden end i for eksempel Dragør.

Et af bogens budskaber kommer til udtryk i overskriften på side 141, som siger: *”Ildsjæle er forudsætningen for bybevaring”*. Himmelstrup skriver: *”I Dragør kan vi takke ildsjæle og foreninger for, at indsatsen for byens bevaring blev sat ind i tide, og at det systematiske bevaringsarbejde blev sat i gang.”⁵²* Her peger Himmelstrup på noget væsentligt; nemlig at ildsjæle og bevaringsforeninger har stor indflydelse på sikringen – og ikke mindst vedligeholdelsen – af bygningskulturarven.

Ifølge Kulturarvsstyrelsen ligger det praktiske ansvar (eksempelvis vedligeholdelse, istandsættelse og restaurering) for de bevaringsværdige bygninger i et samspil mellem

⁴⁹ Himmelstrup, 2010: 6

⁵⁰ E-mailkorrespondance med Poul Himmelstrup, 19. marts 2018

⁵¹ For nærmere uddybning se bilag 1 side 4

⁵² Himmelstrup, 2010: 183

blandt andre husejerne, foreningerne og kommunerne.⁵³ Det understreges også i mit interview med medarbejder C fra Odder Kommune, som påpeger, at man i Odder Kommune samarbejder meget med de lokale, private bevaringsforeninger.⁵⁴ Poul Himmelstrup peger derfor på noget væsentligt, når han skriver, at ildsjæle og bevaringsforeninger er en forudsætning for bybevaring. Det er imidlertid forkert at se dem som den eneste forudsætning, hvilket overskriften giver indtryk af.

Husejerne, ildsjæle og kommuner varetager det praktiske ansvar, når det drejer sig om vedligehold og istandsættelse af bevaringsværdige bygninger. Det er et vigtigt ansvar, for dermed sikres bygningerne rent fysisk mod at gå i forfald. Men udover dette praktiske ansvar er det ligeså relevant at begynde at tale om et forebyggende ansvar, der går ud på at sikre de kulturhistoriske bygninger, før de eventuelt ender som en byggesag. Dette forebyggende ansvar varetages gennem formidling – igen et ansvar, som især museerne varetager. Formidlingen er derfor vigtig, for ellers sker der ikke noget.

I spørgsmålet om museernes formidling af kulturhistorien gør Poul Himmelstrup det klart for mig, at han ikke ser det som noget, der har specielt meget med sikringen af bygningskulturarven at gøre:

*"De seneste tre udgravninger i Dragør er beskrevet af Kroppedal Museum i Kikkenborgen 2017, der er udgivet af Dragør Lokalarkiv og lagt på nettet i 2018. [...] Men det har efter min opfattelse ikke meget at gøre med sikringen af bygningskulturarven, men mere om formidling af historisk viden i lighed med fx de mange udgravninger, der er foretaget i forbindelse med Metroen i København."*⁵⁵

Himmelstrup glemmer dog noget væsentligt, når han siger, at museernes formidling af historisk viden ikke har meget med sikringen af bygningskulturarven at gøre; nemlig at museernes formidling ikke bare er formidling af historisk viden, men at formidlingen også er en måde, hvorpå der bliver skabt værdi omkring kulturarven. Samtidig er formidlingen også med til at skabe forståelse.

Himmelstrup giver selv udtryk for betydningen af husejernes forståelse for kulturarven, idet han i sin indledning skriver, at *"samfundets og ejernes ydmyghed og forståelse for kulturværdierne er nødvendig for at passe på kulturarven, for tidens ånd truer stedets ånd."*⁵⁶ Derfor giver det mening at se museerne, der prioriterer formidlingen af bevaringsværdierne, som medaktører i sikringen af bygningskulturarven. Man kan omvendt mene, at museernes formidling jo nok ikke direkte sikrer kulturarven, men man kan dog tolke formidlingen som et slags forebyggende tiltag.

⁵³ Kulturarvsstyrelsen, 2009: 24

⁵⁴ Interview med medarbejder C fra Odder Kommune 27. februar 2018: 5

⁵⁵ E-mailkorrespondance med Poul Himmelstrup, 7. april 2018

⁵⁶ Himmelstrup, 2010: 6

3.5 Nyeste bidrag til bygningsfredningens historie

I anledning af bygningsfredningslovens 100-års fødselsdag har et udvalg af forfattere (arkitekturhistorikere, kulturhistorikere, arkitekter og advokater) i samarbejde med Foreningen til Gamle Bygningers Bevaring skrevet bogen "Hele samfundets eje", udgivet af Syddansk Universitetsforlag 2018. Bogen er foreløbig det nyeste bidrag til bygningsfredningens historie i dansk kontekst.

"Hele samfundets eje" skildrer bygningsfredningens historie set fra flere vinkler. Omdrejningspunktet er bygningsfredningsloven. Bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer har siden 1997 været reguleret i loven (som dengang skiftede navn til "lov om bygningsfredning og bevaring af bygninger og bymiljøer"), men til trods for dette holder bogen mest fokus på bygningsfredning og ikke så meget bevaring.

Bogen har mest relevans for specialet, fordi den beskriver de tanker og holdninger, der ligger til grund for, at vi netop respekterer og værner om vores bygningsmæssige kulturarv. Dette tankesæt er i særdeleshed beskrevet i Claus M. Smidts indledende kapitel i bogen om fredning og bevaring før bygningsfredningsloven. Lovens praksis er også beskrevet i bogen, men desværre kommer den ikke ind på museernes betydning på det område. Ifølge Torben Lindegaard, der har bidraget med et kapitel om de fredede bygninger i landdistrikterne, har museerne dog altid været involverede i fredningssager, men ikke rigtig haft nogen reelle beføjelser desangående og dermed generelt heller ikke haft nogen større rolle.⁵⁷

Selve museumsdelen fylder derfor meget lidt i bogen. Det kan hænge sammen med, som Torben Lindegaard påpeger, at museerne ingen reelle beføjelser har. Man tillægger dem således ikke den store betydning. Derudover er museerne sådan set heller ikke specielt relevante i forhold til selve bygningsfredningsloven, som er bogens omdrejningspunkt. Den eneste relevante bestemmelse i bygningsfredningsloven må være § 6 stk. 2 som siger, at kulturministeren, forinden han træffer beslutning om fredning, skal underrette det lokale museumsråd og kulturmiljøråd i det tilfælde, der er oprettet et sådant råd i det pågældende område. Ellers er museerne faktisk ikke nævnt i loven.

Når man taler om bogen som helhed, har den nok mest haft relevans, hvis specialets emne var bygningsfredning og ikke bevaring. Det er dog på sin plads at omtale bogen, idet den på mange måder er et vigtigt bidrag til et emne, som stadig kan diskuteres. Bogen er en vigtig faktor, når det kommer til at forstå de historiske forudsætninger, der ligger til grund for, at vi i dag taler om begreber som "bevaringsværdige bygninger". Det begyndte som bekendt med bygningsfredningsloven.

3.6 Forskningshullet

Gennem dette kapitel har jeg diskuteret noget af den litteratur, som har haft relevans inden for specialets ramme og problemformulering. Specialets ramme er bygningsbevaring, som

⁵⁷ E-mailkorrespondance med Torben Lindegaard, 24. april 2018

er beskrevet i kilder såvel som fremstillinger. Som det fremgår af denne forskningsdiskussion kan der imidlertid identificeres et forskningshul, når det kommer til museernes rolle i forvaltningen af bygningskulturarven. Museernes kapitel 8-arbejde er tilsyneladende et ubeskrevet felt. Med specialet ønsker jeg blandt andet at sætte fokus på dette og fremkomme med mit eget bidrag, da det kunne komme museer, kommuner og interesserede borgere til gavn.

4. Metodeafsnit

Metodeafsnittet vil redegøre for metoden, der er benyttet i forhold til indsamling af empiri og analyse af data, samt præsentere mit valg af cases, som analysen tager udgangspunkt i.

4.1 Præsentation af cases

Specialet tager udgangspunkt i to cases: Aalborg og Odder. Baggrunden for dette valg er flere ting. Aalborg og Odder er først og fremmest to vidt forskellige byer. Den mest iøjefaldende forskel er naturligvis byernes/kommunernes størrelser. Odder Kommune i Østjylland har et samlet indbyggertal på ca. 22.000, hvorimod Aalborg Kommune har et indbyggertal på ca. 210.000.⁵⁸ Størrelsesforskellen betyder for eksempel, at der er langt flere byggesager i Aalborg end i Odder. Det kan have indflydelse på, hvor mange ressourcer museerne lægger i kapitel 8-arbejdet. Aalborg Historiske Museums ansvarsområde dækker desuden Jammerbugt, Rebild og Mariagerfjord Kommuner. Odder Museums ansvarsområde dækker "kun" Odder Kommune.

En anden central forskel er, at byerne repræsenterer forskellige historiske udviklinger. Dette afspejler sig blandt andet i det arkitektoniske præg, som husene/bygningerne og omgivelserne har. Et eksempel kunne være sporene efter industribyen i Aalborg, som man ikke ser på samme måde i en by som Odder. Her er det især sporene af andelstidens og landsbysamfundets bygninger, der har sat sit arkitektoniske og kulturhistoriske præg.

Aalborg og Odder er interessante cases, fordi de giver mulighed for at få indblik i hvordan to forskellige museer og kommuner, der hver især repræsenterer storby og landsby, arbejder med at sikre kulturarven. Det kan give os en idé om hvor stor forskel, der er på praksisen i disse to forskellige byer. Men hver for sig er de også interessante; Aalborg er det på den måde, at kommunen tidligere har været såkaldt "kulturarvskommune". At være kulturarvskommune vil sige, at en kommune inddrager kulturarven som et aktiv i planlægningen og udviklingen. Det er Kulturstyrelsen og Realdania, der står for udpegningen af kulturarvskommuner.⁵⁹ Der er udpeget kulturarvskommuner ad flere omgange; Aalborg var med i første runde i 2006. Aalborg blev udpeget, fordi kommunen ville:

⁵⁸ Danmarks Statistik: "Statistikbanken Tabel BY". Konsulteret 15. februar 2018:
<http://www.statistikbanken.dk/BY1>

⁵⁹ Direkte link til Kulturstyrelsens hjemmeside: <https://slks.dk/kommuner-plan-arkitektur/kulturarvskommuner/>

*"[...] tydeliggøre og fortælle om den betydelige industrielle kulturarv, som knytter sig til fortidens industrikomplekser i by og på land. Desuden vil Aalborg bevare vigtige elementer af den industrielle kulturarv i den fysiske planlægning. Udviklingen af nye kulturelle helheder skal sikres gennem bl.a. storytelling og kommuneplan. Aalborg har et særligt fokus på om-dannelsen af bynære arealer, som allerede er eller i fremtiden bliver overflødige industri-komplekser."*⁶⁰

Vi har dermed en interessant case i Aalborg, fordi kommunen tidligere har markeret sig som kulturarvskommune og politisk har haft kulturarven sat højt på dagsordenen.

Min anden case, Odder, er også interessant, men af andre årsager end Aalborg. Nogle af de cases, andre har taget udgangspunkt i, mener jeg godt, man kan betegne som lidt for oplagte. For eksempel tager Realdania blandt andet udgangspunkt i Ribe i deres publikation "Vores fælles skatkammer – bygningsarven er penge værd" (2015). Ribe er en oplagt case, idet vi har at gøre med Danmarks ældste by, som derfor har nogle af Danmarks ældste velbevarede huse. Det er ikke svært at se potentiale i en by som Ribe, når det drejer sig om at finde en by, der er rig på gamle, velbevarede huse/bygninger.

Et andet eksempel finder vi i Poul Himmelstrups "Fredning og bevaring" (2010) – som jeg kommer nærmere ind på i forskningsafsnittet – hvor han bruger Dragør som case. Dragør er lige som Ribe en af Danmarks meget gamle byer, der rummer mange velbevarede bygninger – ikke mindst på grund af lægen og bevaringsfortaleren Poul Dich, som oprettede Danmarks første bevaringsnævn i Dragør. Til sammenligning vil en by som Odder næppe være lige så oplagt som Ribe eller Dragør, men det er netop det, der gør den interessant i denne sammenhæng. Her får vi i højere grad et mere retvisende billede af bevaringsproblematikken, end det der kommer til udtryk i for eksempel en by som Dragør.

Jeg har valgt at tage udgangspunkt i kommunerne og museerne i henholdsvis Aalborg og Odder. Valget er oplagt, fordi kommunerne og museerne jf. lovgivningen skal samarbejde om at sikre væsentlige bevaringsværdier ude i det fysiske miljø. De kommunale planmyndigheder er først og fremmest underlagt planloven, men de skal desuden følge visse bestemmelser i museumslovens kapitel 8. Det drejer sig blandt andet om paragraf 23 stk. 2, der bestemmer, at planmyndighederne skal inddrage vedkommende kulturhistoriske museum i forbindelse med planarbejdet, når det berører bevaringsværdier. Og omvendt fastslår paragraf 23, at statsanerkendte museer skal samarbejde med planmyndighederne om at sikre væsentlige bevaringsværdier for eftertiden. Derfor skal både museerne og kommunerne inddrages i denne undersøgelse.

Der er udover museerne og kommunerne også mange andre centrale aktører og interesser på området. Der er for eksempel tale om Kulturstyrelsen, politikerne, de private husejere, bevaringsforeningerne etc., der alle sammen spiller en central rolle i forhold til

⁶⁰ Kulturarvsstyrelsen & Realdania, 2007: 52

sikringen og ikke mindst vedligeholdelsen af bygningskulturarven.⁶¹ Som følge af begrænset tid og plads har jeg valgt at koncentrere mig om museerne og kommunerne og samarbejdet imellem disse.

4.2 Metode for indsamling af data

Specialets empiriske grundlag bygger på fire interviews, som jeg har gennemført i samarbejde med de respektive kulturhistoriske museer og kommunale planmyndigheder i henholdsvis Aalborg og Odder. Emnet er museernes og kommunernes roller og indbyrdes såvel som individuelle erfaringer vedrørende arbejdet med at sikre kulturarven (også kendt som kapitel 8-arbejdet). Formålet med interviewundersøgelsen er at opnå indsigt i museernes og planmyndighedernes arbejde med at sikre den bygningsmæssige kulturarv. En arbejdsopgave begge institutioner er lovmæssigt forpligtet til at deltage i og samarbejde om. Mine interviews skal derfor ses som en slags praksisbeskrivelser/beretninger.

Grundlæggende kan man sige om interviewet, at det er en form for samtale. En udveksling af synspunkter mellem to eller flere personer, der konverserer over et fælles emne. Der er imidlertid ikke tale om en gensidig interaktion mellem to ligeværdige parter. Intervieweren bestemmer emnet og styrer samtalen ved hjælp af spørgsmål. Interviewpersonens rolle er at besvare spørgsmålene.

Interviewet er en udbredt forskningsmetode især inden for samfundsvidenskaberne.⁶² Den samfundsvidenskabelige metode deles ofte i kvalitativ og kvantitativ metode. Modsat den kvantitative metode, der søger at indsamle og beskrive målbare data, søger den kvalitative metode at forstå, fortolke og undersøge forhold, der vanskeligt lader sig måle. Interviewet er som udgangspunkt kvalitativt i og med, at det søger at skabe en dybdegående indsigt i interviewpersonens beretninger om bestemte oplevelser.

Ifølge Svend Brinkmann er målet med et kvalitativt interviewstudie at *"komme så tæt som muligt på interviewpersonens oplevelser og i sidste ende at formulere et kohærent og teoretisk velinformeret tredjepersons-perspektiv på oplevelsen [...]"*.⁶³ Styrken ved et kvalitativt interview er, at man kan bruge det til at få en idé om hvordan en gruppe mennesker forholder sig til et bestemt emne. Ulempen er imidlertid, at man ud fra interviewet ikke kan konkludere noget generelt og med sikkerhed. Det vil i stedet kræve et mere repræsentativt interview, hvilket kan være særdeles tids- og ressourcekrævende.

Jeg har valgt en kvalitativ tilgang med semistrukturerede interviews som dataindsamlingsmetode. Et "semistruktureret" interview er typisk udført på baggrund af en interviewguide med forberedte spørgsmål, som kan være mere eller mindre styrende for selve in-

⁶¹ Himmelstrup, 2010: 205

⁶² Brinkmann, 2010: 29

⁶³ Brinkmann, 2010: 31

interviewet.⁶⁴ Den semistrukturerede interviewform befinder sig imellem det, man kunne kalde det "løst strukturerede interview" og det "stramt strukturerede interview".

Forskellen ligger i, at interviewerens med et løst struktureret interview ofte har et emne og nogle spørgsmål, men ellers ingen kontrol har over svarene. Og det stramt strukturerede interview opererer typisk ud fra et skema med meget specifikke spørgsmål og svarmuligheder, som det for eksempel gør dig gældende i en survey-undersøgelse, hvor målet er systematisk at indsamle kvantitative data. Det semistrukturerede interview har den fordel, at der benyttes en interviewguide med forud nedfældede og planlagte spørgsmål, som giver mulighed for at styre interviewet, samtidig med at interviewpersonerne frit kan besvare spørgsmålene.

En interviewguide kan udarbejdes på forskellige måder. Jeg udarbejdede mine i punktform og med udgangspunkt i forskellige temaer. Temaerne handlede blandt andet om samarbejdet mellem kommune og museum, udfordringer, prioriteringer i forhold til bevaring, erfaringer etc. I og med at jeg skulle interviewe både kommuner og museer, har jeg udarbejdet to forskellige interviewguides, der begge er vedlagt som bilag.

Jeg har interviewet fire forskellige nøglepersoner, der alle i kraft af deres stillinger beskæftiger sig med sikringen af bygningskulturarven. Én af de interviewede ønsker anonymitet, hvorfor jeg har valgt at anonymisere alle i undersøgelsen. Ud over medarbejdere fra Aalborg Historiske Museum og Odder Museum har jeg interviewet en medarbejder fra By- og Landskabsforvaltningen i Aalborg og en fra planafdelingen hos Odder Kommune. Jeg har angivet dem som medarbejder "A", "B", "C" og "D", hvilket fremgår af overskriften ved hvert interview. Uden at afsløre de interviewedes identiteter, er det dog relevant for undersøgelsen at nævne deres funktioner. Medarbejder A arbejder således i By- og Landskabsforvaltningen i Aalborg, medarbejder B er museumsinspektør ved Aalborg Historiske Museum, medarbejder C arbejder i planafdelingen hos Odder Kommune og medarbejder D er museumsinspektør ved Odder Museum.

Den type af interviews, jeg har beskæftiget mig med, kalder forfatterne til bogen "Interview", Steinar Kvale og Svend Brinkmann, for "eliteinterviews". En ting, man bør være opmærksom på, når man interviewer "elitepersoner", dvs. ledere og eksperter, er, at de ofte er vant til at blive interviewet. De kan være øvede i at have et slags "*forberedt indlæg, der kan fremme de synspunkter, de ønsker at kommunikere ved hjælp af interviewet* [...]".⁶⁵ Politikere er ofte et godt eksempel, men i denne sammenhæng mener jeg også det er relevant at spørge: Hvad får de medvirkende ud af at deltage i interviewet? Og kan det have nogen konsekvenser for dem?

Ikke alle indvilligede i at lade sig citere i konkrete sager. Det hænger antageligt sammen med, at museerne og kommunerne er meget afhængige af at have et godt forhold til det lokale samfund og dets beboere. Det kan være problematisk at udtale sig kritisk om de

⁶⁴ Brinkmann, 2010: 38

⁶⁵ Kvale & Brinkmann, 2009: 167

personer eller institutioner, de samtidig skal interagere med og bevare et godt forhold til. Det kan for eksempel være de private husejere, der – som jeg også vil komme meget mere ind på i analysen – i høj grad er medansvarlige for sikringen og især vedligeholdelsen af bygningskulturarven, men som på den anden side også kan være en stor udfordring særligt for kommunerne. Som det bliver påpeget flere steder af de interviewede medarbejdere, er det mange gange den private husejers egen motivation til selv at ville bevare og vedligeholde, der betyder noget. Derfor er det meget naturligt, at kommunerne og museerne opretholder et godt forhold til de private husejere, selvom de på den anden side også skal forholde sig kritisk.

En af medarbejderne foretrak som sagt at være anonym, blandt andet fordi vedkommende var betænkelig ved at få sit navn lagt ud. I interviewet med medarbejder C fra Odder Kommune bliver der blandt andet berettet om en byggesag, hvor en byplankonsulent, hyret af en privat bygherre, konfronterer pågældende medarbejder i kommunen og truer med at gå til politikerne.⁶⁶ Medarbejder C understregede for mig, at der her var tale om en af de mere sjældne sager. Det kan være risikabelt at komme ind på så personlige oplevelser i en konkret sag.⁶⁷ Det var endnu en god grund til at anonymisere de interviewede.

Interviewene blev gennemført i februar, godt 3 måneder før min deadline. Hvert interview varede i gennemsnit en time, og blev optaget som lyd på min telefon. Alle personer var indforståede med, at interviewet blev optaget som lyd. Formålet med at optage samtalerne var at gøre transskriberingen nemmere og mere overskuelig. Det blev til ca. 27 siders sammenlagt interviews. De er vedlagt i bilagskompendiet.

Transskriberingen har jeg selv foretaget. Det afgørende her var at få meningsindholdet med. Lydord som for eksempel "øh" og "hmm" er derfor udeladt af transskriptionen. Stemmevolumen, tonefald o. lign. er heller ikke fremhævet i teksten af samme grund.

Det skal understreges, at det ikke er mit formål at diskursanalysere interviewene. Alligevel har jeg lagt vægt på, at transskriberingen skulle være så tro mod medarbejdernes egne formuleringer som muligt. Interviewene kan ved første øjekast virke rodede og måske lidt usammenhængende, men det kan skyldes den store forskel på tale- og skriftsproget.

4.3 Analysetilgang

Specialets redegørelse og analyse består af hver sit afsnit. Redegørelsen tager udgangspunkt i de lovgivningsmæssige rammer, mens analysen tager udgangspunkt i praksis. Det redegørende afsnit er også del 1, mens analysen er del 2. Mere specifikt vil del 1 – redegørelsen – komme ind på hvordan bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer sikres ifølge lovgivningen. Her vil specialet komme særligt ind på museumsloven og museernes kapitel 8-arbejde. Del 2 – analysen – er mere praksisorienteret, og undersøger hvordan

⁶⁶ Medarbejder C: Interview med Odder Kommune, 27. februar 2018: 21

⁶⁷ Jeg har tilladelse til at tage beretningen med forudsat at personfølsomme oplysninger ikke blev nævnt.

kommunerne og museerne udmønter bevaringen i praksis. Afslutningsvis diskuteres de udfordringer, som museerne og kommunerne oplever, der er i denne bevaring/sikring.

Analysen vil være bygget tematisk op. Museer og kommuner vil således blive behandlet samlet ud fra forskellige temaer. Temaerne kan for eksempel være "håndtering af arbejdsopgaver" eller "oplevelser af samarbejdet". På den måde vil analysen læne sig op ad den samme struktur, som interviewene blev lavet på. For overblikkets skyld vil redegørelsen og analysen hver være fulgt op af en delkonklusion.

5. De lovgivningsmæssige rammer for bevaring af bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer

5.1 Sikring af bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer

Før vi begynder at analysere lovgivningen i praksis, er det nødvendigt med en gennemgang af selve lovgivningen for bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer. Der er tale om et komplekst netværk af bestemmelser i forskellige lovgivninger, som jeg vil forsøge at skabe et overblik over.

Bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer er reguleret af bestemmelser i flere lovgivninger. De tre vigtigste love er bygningsfredningsloven, planloven og museumsloven. Derudover har der tidligere været loven om regionale faglige kulturmiljøråd (vedtaget i 1997). Loven pålagde de daværende amter at nedsætte regionale faglige kulturmiljøråd, som havde til opgave at rådgive offentlige myndigheder i spørgsmål om kulturmiljø. En lovændring i 2003 gør det imidlertid frivilligt for amterne at nedsætte disse råd eller ej. I forbindelse med kommunalreformen i 2007 overgik ansvaret fra amterne til kommunerne.

Udover disse love er visse dele af kulturarven også reguleret i naturbeskyttelsesloven. Det drejer sig om kirker og fortidsminder og reglerne for beskyttelse af disse. De fleste ældre kirker er automatisk fredede, hvis de er fra før reformationen i 1536. Derfor ser vi bort fra naturbeskyttelsesloven, da den ikke har nogen relevans i denne sammenhæng.

5.2 Et kort oprids af bygningsfredningslovens historie

Det er 100 år siden den første danske bygningsfredningslov trådte i kraft, 12. marts 1918. Den lov, man havde dengang, skelnede mellem to slags fredninger: klasse A og klasse B. Ejeren af en klasse A-fredet bygning skulle søge om tilladelse til at foretage ændringer, mens ejeren af en klasse B-fredet bygning blot skulle anmelde ændringerne, men derudover kunne gennemføre dem uanset om myndighederne var for eller imod. Loven indførte også en 100-års regel, der betød, at bygninger skulle være mindst 100 år for at kunne fredes.⁶⁸

⁶⁸ Himmelstrup, 2010: 151

Med bygningsfredningsloven af 1918 blev bevaringsarbejdet systematiseret. Loven koncentrerede sig imidlertid kun om enkeltstående bygninger og ikke om deres omgivelser. Først i 1966 udvides loven således, at en fredet bygnings umiddelbare omgivelser også kan fredes, hvis de udgør en beskyttelsesværdig helhed. For eksempel pladser, haver og gårdrum.⁶⁹

I 1980 blev de gamle fredningsklasser afskaffet, så alle fredede bygninger nu skulle administreres som klasse A-fredninger. Dvs., alt udover almindelig vedligeholdelse skulle ske med myndighedernes godkendelse. Endvidere kan bygninger under 100 år nu fredes, hvis de bliver betragtet som særligt værdifulde.⁷⁰

Nye initiativer på bygningskulturarvsområdet førte i slutfirserne til iværksættelsen af SAVE-registreringen, der skulle skabe et overblik, samtidig med at det kommunale ansvar blev øget.⁷¹ I 1997 – i forbindelse med den store lovrevision – sænkes aldersgrænsen for fredningsegnede bygninger fra 100 til 50 år. Også nyere bygninger kan fredes, hvis de er særligt værdifulde. Bygningsfredningsloven udvides med et kapitel om bevaringsværdige bygninger, der fastsætter regler i forhold til udpegning og nedrivning af disse. Loven omdøbes samtidig til "Lov om bygningsfredning og bevaring af bygninger og bymiljøer". Bevaringsværdige bygninger forbliver et kommunalt ansvarsområde. I 2001 får statens fredningsmyndighed dog også mulighed for at udpege bygninger som bevaringsværdige. Pudsigt nok har kommunerne ret at ophæve den statslige udpegning, hvis de finder grund til det, fordi udpegningerne fortsat er et kommunalt ansvarsområde.⁷²

5.3 De lovgivningsmæssige rammer for bygningsbevaring

Bygningsfredningsloven får i 1997 et selvstændigt kapitel om bevaringsværdige bygninger. Af kapitel 5 § 17 fremgår det, at en bygning er bevaringsværdig, når den er optaget i en kommuneplan eller bevarende lokalplan. Først derefter er den omfattet af lovens retslige bestemmelser. Det er alene op til kommunen at afgøre, om en bygning eller en bebyggelse er bevaringsværdig eller ej.

Hvis en bevaringsværdig bygning er omfattet af en lokalplan, kan den kun nedrives, ombygges eller på anden måde ændres, hvis kommunen giver tilladelse til det. Endvidere kan kommunen – hvis en bevaringsværdig bygning eller bebyggelse ikke i forvejen er omfattet af en lokalplan – udstede forbud mod, at der foretages aktiviteter (det kunne for eksempel være en nedrivning eller ombygning) i et område, som ellers er i overensstemmelse med den øvrige planlægning. Det kaldes også for et paragraf 14-forbud (jf. planlovens § 14) og kan maksimalt opretholdes et år. I det tidsrum har kommunen mulighed for at udarbejde en lokalplan for det pågældende område.

⁶⁹ Himmelstrup, 2010: 152

⁷⁰ Himmelstrup, 2010: 152

⁷¹ Christensen, 2018: 201-202

⁷² Himmelstrup, 2010: 152

En lokalplan er betegnelsen på en detaljeret plan for anvendelsen af et afgrænset område i en kommune. Om lokalplanlægningens formål og retsvirkninger i relation til kulturarven siger planlovens § 15 stk. 17: "*bevaring af eksisterende bebyggelse, således at bebyggelsen kun med tilladelse fra kommunalbestyrelsen må nedrives, ombygges eller på anden måde ændres*" – og ligeledes om kommuneplanlægningens formål siger planlovens § 11 a. stk. 15: "*sikring af kulturhistoriske bevaringsværdier, herunder beliggenheden af værdifulde kulturmiljøer og andre væsentlige kulturhistoriske bevaringsværdier*". Lokalplanlægning er med andre ord et redskab, kommunerne kan bruge til blandt andet regulering af bevaringsmæssige tiltag.

Planloven er den lov, de kommunale planmyndigheder er underlagt. Bevaring af værdifuld bebyggelse indgår som en del af planlovens overordnede formål, idet loven, jf. § 1 stk. 2, tilsigter, "*at der skabes og bevares værdifulde bebyggelser, bymiljøer og landskaber*". Planloven blev vedtaget i 1991 og trådte i kraft året efter. Den er en sammenskrivning af tidligere gældende love for planlægning. Kommunerne er dermed forpligtet til at bevare "værdifuld bebyggelse" i forbindelse med planlægningen. Præmissen for at det kan lade sig gøre må være, at bevaringsværdierne i kommunerne bliver udpeget og registreret så hurtigt som muligt – ellers kan der i sagens natur ikke sikres en bevaring af dem. Udpegning og registrering af bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer skal kommunerne selv stå for.

Fra 1990 udgav Planstyrelsen og Skov- og Naturstyrelsen i samarbejde med kommunerne de såkaldte kommuneatlasser, der efter SAVE-metoden registrerede og kortlagde bevaringsværdige bygninger og bymiljøer opført før 1940. Projektet blev allerede påbegyndt i 1987. Fra 2002 overgik projektet til Kulturstyrelsen, som først omdøbte atlasserne til kulturmiljøatlasser, siden kulturarvsatlasser. Et kulturarvsatlas har ingen juridisk status, men kan danne grundlag for kommune- og lokalplaner eller udpegninger af bevaringsværdier. I dag må kommunerne selv tage initiativ til udarbejdelse af nye atlas.

Det er som nævnt tidligere de kommunale planmyndigheder, der har ansvaret for de bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer – herunder også udpegningen af disse – mens myndighedskompetencen for fredede bygninger ligger hos Kulturstyrelsen. Planmyndighederne er først og fremmest underlagt planloven, men de skal også følge visse bestemmelser i museumsloven. Det vedrører museumslovens § 23, 23 a. og 24 (kapitel 8). I § 23 og 24 er planmyndighedernes og museernes gensidige forpligtelser formuleret. § 23 a. handler imidlertid om kulturmiljøråd.

I § 23 a. står der, at "*en kommune eller flere kommuner i forening kan nedsætte et lokalt kulturmiljøråd*". Dette var tidligere et krav og oprindeligt reguleret i en helt anden lov, nemlig loven om regionale faglige kulturmiljøråd, der blev vedtaget i 1997. Et kulturmiljøråd rådgiver offentlige myndigheder i spørgsmål om kulturmiljø. I 2003 gøres det imidlertid frivilligt for amterne at nedsætte disse råd.

Det virker som en lidt besynderlig beslutning, eftersom et udvalg nedsat af Kulturministeriet i 2002 – altså året før – i deres rapport påpeger, at der er behov for en ”*stærkelse af rådgivningsindsatsen i forhold til at sikre bevaringsinteresserne i den fysiske planlægning.*”⁷³ I dag er det et politisk spørgsmål, om kommunerne vælger at nedsætte kulturmiljøråd. Det er således ikke alle kommuner, der har nedsat disse råd, eftersom det er op til kommunalbestyrelsen at træffe beslutning herom.

Jeg vil i det følgende gå mere i dybden med selve museumsloven og museernes kapitel 8-arbejde.

5.4 Museumsloven og kapitel 8-arbejde

Inden for museologien taler man om fem museumssøjler. De repræsenterer henholdsvis indsamling, registrering, bevaring, forskning og formidling. Det er museernes fem hovedområder. Nogle museer taler imidlertid også om en sjette søjle, nemlig kapitel 8-arbejdet.⁷⁴ Kapitel 8-arbejde handler om sikring af kultur- og naturarven i forbindelse med den fysiske planlægning. Det er museerne for nyere tid, der varetager denne opgave.⁷⁵ Mere specifikt skal museerne samarbejde med de kommunale planmyndigheder om at sikre væsentlige bevaringsværdier ude i det fysiske miljø.

Bevaringsværdierne er ikke nærmere specificeret i lovgivningen, men dækker i denne forbindelse over bygninger og bebyggelser af kulturhistorisk værdi. Samarbejdet er til gengæld formuleret i museumslovens § 23, der lyder som følger:

”§ 23. Kulturministeren og de statslige og statsanerkendte museer skal gennem samarbejde med plan- og fredningsmyndighederne virke for, at væsentlige bevaringsværdier sikres for eftertiden.

Stk. 2. Planmyndighederne skal inddrage vedkommende statslige eller statsanerkendte kulturhistoriske museum, når der udarbejdes en kommuneplan eller lokalplan, der berører bevaringsværdier.

Stk. 3. Museerne foretager arkivalisk kontrol i høringsfasen vedrørende offentliggjort planmateriale og kan gennemføre undersøgelses- og dokumentationsopgaver inden for deres ansvarsområde med henblik på at sikre, at der i planmaterialet tages hensyn til forekomsten af væsentlige bevaringsværdier.

Stk. 4. Kulturministeren underretter planmyndighederne om forekomsten af væsentlige bevaringsværdier, der har betydning for planlægningen.”

Selve § 23 er egentlig blot en omskrivning af en tidligere bestemmelse om samarbejde med planmyndighederne. De kulturhistoriske museer har siden 1984 skullet samarbejde

⁷³ Kulturministeriet, 2002: 58

⁷⁴ Eksempelvis Holstebro Museum. Se museets arbejdsbeskrivelser på hjemmesiden: <http://www.holstebro-museum.dk/arbejdsomraader/nyere-tid.aspx>

⁷⁵ Nyere tid betegner perioden fra reformationen (1536) til i dag

med plan- og fredningsmyndighederne. Det fremgår af museumsloven fra 1984, som dog ikke er særlig præcis i sin formulering af dette samarbejde. I § 3 stk. 2 (bestemmelsen for samarbejde med plan- og fredningsmyndighederne) hedder det kort og godt: "*Museerne samarbejder inden for deres ansvarsområder med de myndigheder, der varetager fredning og fysisk planlægning*".⁷⁶ Bestemmelsen bliver kaldt for en:

"[...] kodificering af det arbejde, museerne allerede udfører i forbindelse med fredningsplanlægning i henhold til naturfredningsloven, og af det samarbejde mellem fredningsstyrelsen og museerne, der er forudsat i bygningsfredningsloven omkring registrering af bevaringsinteresser og bygningsundersøgelser."⁷⁷

I 1989 fremsatte kulturminister Ole Vig Jensen nye forslag til ændringer i museumsloven. Lovændringen for den fysiske planlægning var af mindre vidtgående karakter, og drejede sig om en tilføjelse til museernes samarbejde med planmyndighederne. Bestemmelsen sattes ind efter § 36 i kapitel 7 for særlige bestemmelser:

"*Kommunalbestyrelsen skal underrette de kulturhistoriske museer, der har ansvaret for det etnologiske arbejde i området, når der udfærdiges en lokalplan eller meddeles ombygnings- eller nedrivningstilladelser, der vil medføre afgørende ændring i brug eller funktion af bygninger, bebyggelser eller andre kulturlevn.*"⁷⁸

Hensigten med underretningspligten er at give museer med ansvar for det etnologiske arbejde i et område mulighed for at gennemføre undersøgelser, indsamling og dokumentation inden for nyere tids kulturhistorie.⁷⁹ Tilføjelsen af § 36 a. sker angiveligt på baggrund af at museer og museumsnævnet har peget på et særligt behov for en lovmæssig sikring af blandt andet nyere tids kulturhistorie.⁸⁰

Denne styrkelse af bevaringshensynene i den fysiske planlægning, som bestemmelsen også er et udtryk for, kommer nogenlunde samtidig med Danmarks tilslutning til Granada-konventionen om bevaring af Europas arkitekturarv i 1989. Granada-konventionen af 1985 stiller blandt andet krav til partslandene om at "*fremme et effektivt samarbejde på alle niveauer mellem bevaringsmæssige, kulturelle, miljømæssige og fysiske planlægningsaktiviteter*".⁸¹ Konventionen stiller også krav til, at hver part forpligter sig til at "*tilvejebringe, på de forskellige trin i beslutningsprocessen, egnede systemer til formidling af information, samråd og samarbejde mellem statslige, regionale og lokale myndigheder, kulturelle institutioner og foreninger samt offentligheden i øvrigt*".⁸² Med beslutningsproces menes der foranstaltninger, truffet af offentlig myndighed vedrørende beskyttelse og forvaltning mv. af arkitekturarven.

⁷⁶ Lovtidende: 1984, A (551-1212), hæfte 39, side 905

⁷⁷ Folketingstidende: 1983-84 (1. samling), tillæg A, bind II, spalte 2290-2291

⁷⁸ Lovtidende: 1989, A (1369-2060), hæfte 87, side 2067

⁷⁹ Folketingstidende: 1988-89 (1. samling), tillæg A, bind III, spalte 4155-4156

⁸⁰ Folketingstidende: 1988-89 (1. samling), tillæg A, bind III, spalte 4150

⁸¹ Granada-konventionen af 1985 artikel 13

⁸² Granada-konventionen af 1985 artikel 14

Det er svært at bekræfte, om Danmarks tiltrædelse i Granada-konventionen – hvilket naturligt affødte ekstra fokus på bygningsbevaringen – har haft indflydelse på selve lovforslaget. Lovforslagsforhandlingerne handler desuden mest om museernes ret til økonomiske tilskud – ikke om kommunernes nye underretningspligt. Men det er bemærkelsesværdigt, at de to ting falder sammen.

Museumsloven revideres i 2001. Loven udvides med et nyt kapitel (kapitel 8) om ”*sikring af kultur- og naturarven i forbindelse med den fysiske planlægning og forberedelse af jordarbejder mv., herunder arkæologiske og naturhistoriske undersøgelsesopgaver i tilknytning hertil*”. Kapitel 8 samler tidligere bestemmelser om samarbejdet på planlægningsområdet, og føjer en lang række nye bestemmelser til. Det gælder blandt andet § 23 stk. 3 og 4. Stk. 2 er en ændring i forhold til den tidligere gældende § 36 a. § 23 stk. 2 – citeret på foregående side – bestemmer, at planmyndighederne skal inddrage de kulturhistoriske museer i forbindelse med planlægningen. En tidligere inddragelse af ”museernes ekspertise” skal blandt andet give ”*planmyndighederne et bedre grundlag for at foretage prioriteringer og afvejninger mellem forskellige hensyn i planlægningen*”.⁸³ Baggrunden for lovændringen er tilsyneladende, at man har fundet behov på det arkæologiske område, der tilskynder til inddragelse af museerne i den fysiske planlægning.⁸⁴ Den nye museumslov skelner i øvrigt tydeligt mellem arkæologi og nyere tids kulturhistorie.

I bemærkningerne til lovforslaget⁸⁵ (2001) kan man læse om de overvejelser, der ligger til grund for de forskellige ændringsforslag. Større hensyn til kulturarven i den fysiske planlægning og tilrettelæggelse af anlægsarbejder er en af de vigtigste ændringer. Det er som sagt nyt, at kommunerne skal til at inddrage museerne i den fysiske planlægning. Lovforslaget kalder det en videreudvikling af samarbejdet på planlægningsområdet. Inddragelse af museerne i den fysiske planlægning havde flere formål; blandt andet skulle det medvirke til, ”*at arealer, hvor der er kendte og væsentlige fortidsminder under jordoverfladen, i videst muligt omfang friholdes for anlægsaktiviteter, skovrejsning mv.*”⁸⁶ Derudover skulle det skabe bedre mulighed for, at jordarbejder bliver tilrettelagt på en måde, så de ikke berører fortidsminder. Samtidig ønskede man at mindske behovet for arkæologiske udgravninger i fremtiden.

Dette har imidlertid kun relevans for det arkæologiske område. For museer med et historisk-etnologisk ansvarsområde (nyere tid) skal inddragelse i den fysiske planlægning give bedre mulighed for ”*dokumentation af væsentlige bevaringsværdier fra de seneste 350 års kulturhistorie, inden værdierne destrueres*”. Bevaring af kulturhistoriske værdier sker ved fredning og gennem den fysiske planlægning. Som eksempler herpå nævner lovforslaget

⁸³ Folketingstidende: 2000-01, tillæg A, bind V, side 3727

⁸⁴ Folketingstidende: 2000-01, tillæg A, bind V, side 3707

⁸⁵ Lovforslag nr. 152. Fremsat 31. januar 2001 af kulturminister Elsebeth Gerner Nielsen

⁸⁶ Folketingstidende: 2000-01, tillæg A, bind V, side 3707

blandt andet udpegninger af kulturhistoriske værdier i region-, kommune-, og lokalplaner samt ved dokumentation og ved udgravning.⁸⁷

Når man læser lovforslagsforhandlingerne fra 2001, er det bemærkelsesværdigt lidt, politikerne er optaget af den del af lovforslaget, som drejer sig om inddragelsen af nyere tids kulturhistoriske museer i den fysiske planlægning. Politikerne synes mest at diskutere finansieringsprincipperne for arkæologiske undersøgelser.⁸⁸ Søren Søndergaard (EL) er en af de få, der kommenterer på forslaget med at inddrage museerne i planlægningsarbejdet, idet han betoner selve formuleringen i forslaget, som var, at myndighederne skulle *bestræbe* sig på at inddrage museerne, således at museerne kan gøre opmærksom på tilfælde, hvor kulturarven er truet. Det blev helst set, at myndighederne forpligtedes endnu mere. Formuleringen er som bekendt blevet ændret, således at planmyndighederne nu *skal* inddrage museerne.

Museumslovens kapitel 8 er på nogle punkter ikke særlig præcis. § 23 siger, at museerne skal samarbejde med myndighederne med henblik på at sikre væsentlige bevaringsværdier. Loven definerer imidlertid ikke hvad "væsentlige bevaringsværdier" betyder, men lægger op til et skøn hos både museerne og kommunerne. Bevaringsværdi kan tolkes bredt, det dækker ikke nødvendigvis over bygninger, men kan i princippet være alt, som er værd at bevare for eftertiden. For at indskrænke det en smule, kalder loven det for *væsentlige* bevaringsværdier. Uden at være speciel konkret må det være op til hvert enkelt museum og kommune at afgøre, hvilke værdier, der er væsentlige nok at bevare.

Formålet med § 23 er imidlertid at undgå unødige ødelæggelser af kulturarven. Endvidere nævner loven i samme bestemmelse, at museerne skal samarbejde med planmyndighederne, men definerer heller ikke dette samarbejde. Hvordan museerne og kommunerne samarbejder, er op til dem selv at styre. Det betyder også, at man får en meget forskellig praksis rundt omkring, fordi der ikke er nogle fælles retningslinjer for samarbejdet.

Paragraffens stk. 2 om inddragelse af museerne i den fysiske planlægning inkluderer tilsyneladende kun de kulturhistoriske museer. Set fra en bredere museologisk vinkel virker det en smule besynderligt, at ikke også de naturhistoriske museer skal inddrages, idet "bevaringsværdier" vel sagtens også kan dække over naturhistoriske værdier. Det kunne i og for sig også dække kunsthistoriske værdier. Ole Strandgaard nævner som eksempel blandt andet bygninger med "*særdels væsentlige kunstneriske udsmykninger, som det ville være en katastrofe at rive ned.*"⁸⁹ Man kan tolke lovens formulering som et udtryk for, at man forventer at de kulturhistoriske museer også skal tage stilling til væsentlige natur- og kunsthistoriske værdier. Eller man kan omvendt tolke den som, at den simpelthen ikke anser natur- og kunsthistoriske som værende på spil, når der foretages fysisk planlæg-

⁸⁷ Folketingstidende: 2000-01, tillæg A, bind V, side 3727

⁸⁸ Museumslovens § 26 stk. 2

⁸⁹ Strandgaard, 2010: 127

ning, når nu bestemmelsen kun gælder for de kulturhistoriske museer. Begge dele er dog ulogiske.

Museumslovens § 23 (om samarbejdet), 23 a. (om oprettelse af kulturmiljøråd) og 24 (om kommunernes underretningspligt) vedrører nyere tids området på de kulturhistoriske museer. De følgende seks paragraffer i kapitel 8 handler om jordarbejder, der i praksis betyder arkæologi. Sammenlignet med arkæologi er det altså begrænset, hvor meget nyere tid fylder i kapitel 8. De øvrige paragraffer gør i praksis kapitel 8 til en lov om arkæologi.

5.5 Delkonklusion

I det foregående afsnit har jeg redegjort for lovgivningen vedrørende sikring og bevaring af bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer. For kommunerne er planloven den primære lov, mens det for museerne er museumsloven. Kommunerne er dog også bundet på museumslovens kapitel 8. Der er tre paragraffer i kapitel 8, som er centrale for nyere tid. Det er § 23, 23 a. og 24. Første og sidste paragraf er lovpligtige, mens 23 a. er frivillig.

Når det kommer til kommunernes underretningspligt overfor museerne (§ 24), er loven rimelig klar. Derimod er den meget uspecifik i forhold til samarbejdet mellem disse. Loven indeholder således ingen specifikke retningslinjer for, hvordan samarbejdet skal komme til udtryk i praksis. Det er i stedet lagt op til de enkelte kommuner og museer at finde ud af.

Endvidere kan man konstatere, at museumslovens kapitel 8 ikke er særlig konkret i forhold til nyere tids området. De fleste bestemmelser vedrører arkæologiområdet.

I analysen som følger vil specialet være mere praksisorienteret, idet kapitlet vil analysere lovgivningen i praksis. Det vil tage udgangspunkt i de praksisbeskrivelser, der er indsamlet gennem interviews med forskellige medarbejdere i mine to udvalgte kommuner og museer. Der vil blive brugt citater fra disse interviews undervejs, men interviewene kan også læses i fuld længde i det udleverede bilagskompendium.

6. Analyse af lovgivningen i praksis

6.1 Præsentation af Aalborg og Odder kommuner og museer

Aalborg og Odder er allerede kort blevet præsenteret i metodeafsnittet, men skal for en god ordens skyld også introduceres individuelt, inden vi fortsætter med analysen.

Aalborg Kommune ligger i Region Nordjylland. Det er Nordjyllands største kommune og den tredjestørste kommune i Danmark. Aalborg er den største by i kommunen. Ved kommunalreformen i 2007 overgik Hals, Nibe og Sejlfjord Kommuner til Aalborg Kommune, så de nu tilsammen udgør én storkommune. Aalborg Kommune er en af de få kommuner med såkaldt mellemformstyre.⁹⁰ Det er en styreform, som indebærer, at et eller flere stå-

⁹⁰ Tidligere magistratstyre. Mellemformstyret har været brugt siden 1998

ende udvalg under ledelse af en rådmand varetager kommunens umiddelbare forvaltning. Rådmændene er ligesom borgmesteren fuldtidsansatte politikere.

Aalborg Kommune består af 7 forvaltninger, heriblandt By- og Landskabsforvaltningen, som står for den strategiske udvikling af byer og landskab i kommunen – herunder varetagelse af den fysiske planlægning. Kommunen samarbejder med Aalborg Historiske Museum.

Aalborg Kommune forvalter bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer gennem kommuneplanens retningslinjer og har derudover nogle bevarende lokalplaner, som medarbejder A dog ikke kalder særligt bevarende.⁹¹ Derudover bruger kommunen det landsdækkende SAVE-register i sin behandling af byggesager.⁹²

Aalborg Historiske Museum er et kulturhistorisk museum, hvis ansvarsområde omfatter arkæologi og nyere tid i Jammerbugt, Mariagerfjord, Rebild og Aalborg Kommune. Museet er en afdeling af Nordjyllands Historiske Museum. I Kulturarvsstyrelsens kvalitetsvurdering af museet fra 2009 hedder det, at museet har et generelt velfungerende samarbejde med planmyndighederne i de fire kommuner. Bedst anføres Aalborg Kommune, som museet har "tæt dialog" med.⁹³

Medarbejder B giver udtryk for, at museet er meget bevidst om hvilke sager, det vælger at gå aktivt ind i. Den daglige sagsbehandling med slavisk gennemgang af byggesagslister bruger museet ikke ret meget tid på, men det holder øje med særlige områder.⁹⁴ Museet prioriterer de sager, hvor man føler, at man kan gøre en forskel eller bidrage til en positiv proces. Derudover har museet ofte leveret historisk baggrundsmateriale til forskellige bevarings- og omdannelsesprojekter, hvilket man på museet også betragter som kapitel 8-arbejde.⁹⁵

Odder Kommune er en mindre, selvstændig kommune i Region Midtjylland, som har et udvalgsstyre som i de fleste andre danske kommuner. Udvalgsstyret indebærer at en række udvalg nedsat af byrådet varetager kommunens umiddelbare forvaltning. Udvalgene er ikke ledet af rådmænd. Kommunen blev oprettet i forbindelse med kommunalreformen i 1970 og har bevaret sin størrelse lige siden. Kommunalreformen i 2007 ændrede ikke på

⁹¹ Medarbejder A: Interview med Aalborg Kommune, 7. februar 2018: 2

⁹² Medarbejder A: Interview med Aalborg Kommune, 7. februar 2018: 2: "I forhold til forvaltningen, så har vi SAVE-registret, som er landsdækkende. Det bruges i byggesagsbehandling, men problemet med SAVE er, at det sådan set bare er en registrering. Der er ikke nogen fortolkning. Kommunen skal selv ind og formulere sine politikker; hvad kan man, hvis det er kategori 1 og 2 osv. – og det er det, der står i kommuneplanens retningslinjer."

⁹³ Kulturarvsstyrelsen, 2009: 12

⁹⁴ Medarbejder B: Interview med Aalborg Historiske Museum, 14. februar 2018: 11

⁹⁵ Medarbejder B: Interview med Aalborg Historiske Museum, 14. februar 2018: 11: "Vi har målrettet lagt en – ikke en formuleret strategi – men arbejdet på en måde, så vi ikke betragter os som nogen, der skal ud og dokumentere og tage billeder hver gang, der bliver revet en carport ned. Vi satser på at gå ind i sager, hvor vi synes der er noget af særlig betydning, og hvor vi kan gøre en forskel."

kommunens struktur. Det er kommunens Teknik & Miljø-afdeling, der blandt andet varetager den fysiske planlægning. Kommunen samarbejder med Odder Museum.

Odder Kommune varetager som andre kommuner myndighedsarbejdet, hvor man i denne kommune især lægger vægt på kulturmiljøudpegningen, som i dag ligger som et bilag til "kommuneplan 13". Derudover påpeger medarbejder C, at kommunen også tager dialogen med husejerne/køberne meget alvorligt.⁹⁶ Endvidere påpeger hun, at kommunen gerne yder service i forhold til forskellige udviklingsprojekter. Servicen kan for eksempel bestå i koordinering af aktiviteter, blandt andet i forhold til besigtigelse. Kommunen lægger således vægt på servicering i forhold til samskabelse.⁹⁷

Odder Museum er et ligeledes et kulturhistorisk museum med ansvar for nyere tid. Museet blev i 2011 fusioneret med Moesgaard Museum, så museet i dag er en underafdeling. Moesgaard Museum varetager det arkæologiske ansvar. Odder Museums ansvarsområde dækker kun Odder Kommune. I Kulturstyrelsens kvalitetsvurdering af Moesgaard Museum fra 2011 omtales samarbejdet mellem Odder Museum og Odder Kommune som velfungerende.⁹⁸

Odder Museum arbejder typisk med museumslovens kapitel 8 på den måde, at museet udtaler sig, når det finder væsentlige kulturarvsverdier truet. Det sker gennem høring i lokalplanlægningen eller ved gennemgang af byggesagslister. Medarbejder D giver også udtryk for, at man er bevidst om hvilke sager, museet vælger at gå aktivt ind i. Det er de færreste byggesager, museet bruger tid og ressourcer på. Derudover lægger museet vægt på at formidle de historiske værdier, som bygningskulturarven rummer.⁹⁹

6.2 Håndtering af arbejdsopgaver

I det følgende vil specialet se lidt nærmere på Aalborg og Odder kommuner og museers håndtering af arbejdsopgaver, som relaterer sig til sikringen/bevaringen af bygningskulturarven. Analysen bygger på specialets indsamlede data, som er nærmere beskrevet i metodeafsnittet. Den tidligere omtalte spørgeskemaundersøgelse foretaget af ODM vil også blive inddraget.

Museumsloven er, som vi tidligere har påvist, meget åben i forhold til at definere de bevaringsverdier, den sigter mod at sikre. Derfor har det været relevant at spørge de forskellige medarbejdere om, hvad de anser som vigtigt at bevare i forhold til deres lokalområde. De giver alle udtryk for, at der er tale om mange forskellige bevaringsverdier.

⁹⁶ Medarbejder C: Interview med Odder Kommune, 27. februar 2018: 19: "Derudover er det jo et arbejde, som også har nogle – hvad skal man sige – altså både det her med vurderinger i konkrete sager, og så er det noget med nogle forhåndsdialoger, som vi gerne tager med dem, som påtænker at købe en ejendom. [...]"

⁹⁷ Medarbejder C: Interview med Odder Kommune, 27. februar 2018: 19

⁹⁸ Kulturstyrelsen, 2011: 21

⁹⁹ Medarbejder D: Interview med Odder Museum, 27. februar 2018: 26: "Vi vil gerne arbejde fremadrettet, og som museum være med til at fortælle om, hvor vi synes der ligger historiske værdier gemt i den bebyggede kulturarv."

Medarbejder B fra Aalborg Historiske Museum påpeger i den forbindelse, at deres museum er meget bevidst om at have dialog med offentligheden og myndighederne om hvilke værdier, der er vigtige for byen; ”og så er det vigtigt at arbejde med bevaring af de værdier, der er med til at fortælle den historie og fastholde den identitet”.¹⁰⁰ Selv fremhæver han sporene efter byens oprindelse, dvs. renæssancebyen, som en vigtig historie at arbejde med. Det oplever han imidlertid ikke, at der er den store bevidsthed omkring. Derimod oplever han, at der i dag er utrolig meget fokus på sporene efter industribyen i omdannelsen af Aalborg.¹⁰¹

Medarbejder A fra Aalborg Kommune påpeger, at der er tale om et bredt spektrum af bevaringsværdier. Kommunen arbejder med flere bevaringsstrategier, som skifter alt efter hvilke bygningstyper, der er tale om. Det kan for eksempel være restaurering, som benyttes i forhold til det, medarbejder A kalder gamle pragtbygninger. Der kan også være tale om omdannelsesprojekter, som går ud på at bevare en bygning ved at lade den bygge om, for på den måde at bevare nogle af bygningens historiske lag. En anden strategi er at bevare de kulturhistoriske spor i landskabet efter en bygning eller et anlæg, som ikke er der mere.¹⁰² På den måde er der tale om forskellige bevaringsværdier, som kræver forskellige bevaringsstrategier.

Hos Odder Kommune giver man også udtryk for, at det er vanskeligt at svare helt konkret på spørgsmålet. Medarbejder C siger, at hun sådan set ser det hele som vigtigt at bevare, men at der overordnet set er tale om de mest karaktergivende bygninger og landsbyhelheder. Hun fortæller desuden, at det er svært på forhånd at sige, hvor grænsen går, ”for den bliver man udfordret på gang på gang”.¹⁰³ Dermed understreger hun hvorfor, det hele tiden er vigtigt, at man gør sig tanker om, hvad der er vigtigt at bevare.

Medarbejder D fra Odder Museum synes også, spørgsmålet er svært at svare generelt på. I sit svar fremhæver han dog ligesom medarbejder C også landsbyens kulturmiljø som eksempel. Samtidig udtrykker han bekymring for, om den bygningsmasse, der udgør disse kulturmiljøer med tiden helt forsvinder, hvilket han oplever, er ved at ske:

”Det er svært at svare generelt på. Men det er jo rigtigt, at man ikke kan bevare alt, så der ligger lidt et dilemma i det der. Der er jo – alle steder, hvor man måtte være i verden – nogen særlige lokale spor efter ting, som har haft historisk betydning på det sted. Det bekymrer mig da, hvis de alle sammen forsvinder. Det ser vi f.eks. lige nu; her på egnen har det været landbrug og landsbyer, som har en tusindårig historie – en produktionshistorie, som for størstedelen af gårdene stoppede engang efter 1960 – og derfor ser vi lige nu en stor bygningsmasse relateret til den her landbrugsproduktion, som falder; især driftsbygningerne, som i mange tilfælde er karaktergivende og væsentlige bygninger i landsbyens kulturmiljø. Det kan vi jo på ingen måde bevare det hele af, men jeg synes omvendt at det er et

¹⁰⁰ Medarbejder B: Interview med Aalborg Historiske Museum, 14. februar 2018: 13

¹⁰¹ Medarbejder B: Interview med Aalborg Historiske Museum, 14. februar 2018: 13

¹⁰² Medarbejder A: Interview med Aalborg Kommune, 7. februar 2018: 3

¹⁰³ Medarbejder C: Interview med Odder Kommune, 27. februar 2018: 21-22

*stort problem, at kulturmiljøerne ude i landsbyerne forsvinder. Og det er i en ret voldsom hastighed, det foregår med. Jeg har ikke den forkromede løsning på, hvad man stiller op med det problem, men jeg synes det er bekymringsværdigt.*¹⁰⁴

De forskellige medarbejdere har ikke så meget at sige, når det kommer til om de er enige med henholdsvis museet eller kommunen i at betragte, hvad der er vigtigt at bevare. Medarbejder A fra Aalborg Kommune og medarbejder C fra Odder Kommune giver udtryk for, at de ikke rigtig synes de kender museets prioriteringer, men de påpeger, at de ville ønske, kommunen kunne gøre meget mere. Det er imidlertid ikke altid tilfældet, som medarbejder A gør klart:

*"Nu kender jeg ikke museets prioriteringer så meget, men som jeg selv oplever det, så har vi nogle rigtig gode ord i vores kommuneplan og nogle gode intentioner, men når vi kommer til praksis, så holder det ikke. Det er som om, at der er et kæmpe gab mellem intentionerne og praksis. Så er det andre ting, der får lov at betyde noget."*¹⁰⁵

Medarbejder B fra Aalborg Historiske Museum og medarbejder D fra Odder Museum oplever, at museets og kommunens opfattelser egentlig stemmer meget godt overens. Medarbejder D fortæller, at udpegningerne af kulturmiljøerne i Odder Kommune er et udtryk for museets prioriteringer, og dem har kommunen valgt at tage med i kommuneplanen. Derudover har han ikke noget at tilføje til det. Medarbejder B udtrykker sin holdning lidt mere klar, idet han siger, *"at embedsmændenes og vores opfattelser harmonerer meget godt. Det er ikke altid, at der er politisk hør, men det er en anden sag."*¹⁰⁶

Byggesager

Det er svært at få et overblik over antallet af byggesager, som de to museer har reageret på i løbet af det sidste års tid. Tallene som foreligger i museernes kvalitetsvurderinger er af ældre dato, og stammer fra henholdsvis 2008 og 2010. I kvalitetsvurderingen af Nordjyllands Historiske Museum fremgår det, at museet i 2008 behandlede 5.744 byggesager, 11 råstofsager og 53 lokalplaner i Aalborg Kommune.¹⁰⁷ Her må man antage, at tallene udelukkende dækker over de sager, museet har modtaget fra kommunen og gennemgået, og altså ikke over de sager, museet er gået aktivt ind i. I kvalitetsvurderingen af Moesgaard Museum fremgår det, at Odder Museum i 2010 bidrog til to lokalplaner og behandlede 75 bygge- og anlægssager.¹⁰⁸

ODM har undersøgt procentdelen på landsplan for antallet af de indkomne sager, som museerne vælger at gå aktivt ind i. Ud af 77.500 årlige byggesager på landsplan, drejer det sig om ca. 2,5 %.¹⁰⁹ Det svarer til lidt i underkanten af 2000 byggesager. Medarbejder

¹⁰⁴ Medarbejder D: Interview med Odder Museum, 27. februar 2018: 27-28

¹⁰⁵ Medarbejder A: Interview med Aalborg Kommune, 7. februar 2018: 5

¹⁰⁶ Medarbejder B: Interview med Aalborg Historiske Museum, 14. februar 2018: 14

¹⁰⁷ Kulturarvsstyrelsen, 2009: 12

¹⁰⁸ Kulturstyrelsen, 2011: 21

¹⁰⁹ ODM, 2010: 4

B fra Aalborg Historiske Museum gør opmærksom på, at museet modtager tusindvis af byggesager, men at det ikke er ret mange, man vælger at gå aktivt ind i:

*"På nyere tid er det ikke mange. Vi prioriterer kræfterne på at gå ind i de projekter, hvor vi kan være med til at udvikle på noget."*¹¹⁰

Medarbejder D fra Odder Museum fortæller noget tilsvarende:

*"[...] Men det er jo ikke så mange. Vi prøver egentlig også at lade være, for der er som regel ikke noget at gøre. Så vi skal virkelig mene det alvorligt, før jeg gider bruge krudt på noget, der er kommet dertil."*¹¹¹

Begge medarbejdere påpeger for mig, at det som regel er nyttesløst at gøre indsigelser, når det først er blevet til en byggesag:

*"På det tidspunkt giver det som regel ikke meget mening at tale med ejerne. Der har de ofte fået udarbejdet tegninger og taget tilbud hjem og alt er klar til at gå i gang. Det er simpelthen for sent. Det giver derimod mening at komme ind i processen længe før det kommer til en byggesag. Det har vi tit og ofte været – blandt andet takket være et godt samarbejde med forvaltningen i kommunen. [...]"*¹¹²

Medarbejder D er også tilhænger af, at museerne skal have en rimelig grund, før de går ind i en sag:

"Jamen i 99 procent af de byggesager vi får, der har jeg ingen indvendinger overhovedet. Så det er egentlig fint nok. Men engang imellem dukker der noget op, som er i klar modstrid med f.eks. det, vi har udpeget i et kulturmiljø. Der gør vi selvfølgelig opmærksom på, at vi ser sådan og sådan på det. Nu tror jeg ikke, jeg skal gå ned i konkrete sager, men dem har der altså været et par stykker af, og det har der også været sidste år. Og så gør vi opmærksomme på det velvidende, at vi sikkert ikke kan ændre noget ved det."

*Jeg respekterer jo dybest set den private ejendomsret. Jeg synes også, vi har pligt til at have en rigtig god grund; vi skal ikke sidde og komme med petitesser. Der skal være substans i det, før vi begynder at pippe op. Men når der så er det, så synes jeg også vi skal gøre det! Også selvom vi på forhånd godt ved, at det nok ikke fører til noget som helst."*¹¹³

Man kan tydeligt spore en smule afmagt i disse udtalelser. Det kommer også særligt til udtryk i mit interview med medarbejder B, som nogle gange oplever det som "spildt arbejde", når museet udtaler sig eller går ind i en konkret sag:

*"[...] Pointen er også – og det kommer måske til at lyde forkert, men det er sådan det er – at da vi så skrev indstillingen, så var vi godt klar over, at det på en eller anden måde var spildt arbejde, for det forandrer ikke på nogen proces [...]"*¹¹⁴

¹¹⁰ Medarbejder B: Interview med Aalborg Historiske Museum, 14. februar 2018: 16

¹¹¹ Medarbejder D: Interview med Odder Museum, 27. februar 2018: 30

¹¹² Medarbejder D: Interview med Odder Museum, 27. februar 2018: 28-29

¹¹³ Medarbejder D: Interview med Odder Museum, 27. februar 2018: 30

¹¹⁴ Medarbejder B: Interview med Aalborg Historiske Museum, 14. februar 2018: 15

Når museet på trods af dette alligevel vælger at gå ind i den slags sager, skyldes det ifølge medarbejder B et forventningspres fra den øvrige offentlighed. Som han oplever det, er der:

"[...] en rimelig forventning til, at museet – når tingene er så tydelige – faktisk kommer med en udtalelse. Hvor niveauet er henne, det ved jeg ikke. Men hvis vi ikke havde meldt os ind der, så havde man med rette spurgt, hvorfor i alverden har I ikke fortalt historien om, hvad det det var for noget, der var ved at ske?"¹¹⁵

Som eksempel fremhæver han nedrivningen af direktørvillaen til C.W. Obels tobaksfabrikker i Aalborg. Det opfattede museet som et meget grelt eksempel, men *"[...] var godt klar over – det skrev vi selvfølgelig ikke nogen steder – at det ikke forandrer en skid, at vi kommer med den der [indstilling]..."*¹¹⁶

Aalborg Historiske Museum arbejder ifølge medarbejder B på en måde, *"så vi ikke betragter os som nogen, der skal ud og dokumentere og tage billeder hver gang, der bliver revet en carport ned. Vi satser på at gå ind i sager, hvor vi synes der er noget af særlig betydning, og hvor vi kan gøre en forskel."*¹¹⁷

De to museer deler således den samme holdning til hvilke sager, man ønsker at gå aktivt ind i. Begge museer vil hellere prioritere de sager, som de vurderer, de reelt kan gøre en forskel i, eller som de på en eller anden måde føler sig nødtvunget til at gå aktivt ind i. Det kan for eksempel være, hvis kulturarven virkelig er truet. De mindre sager er man derimod ikke interesseret i at gå ind i. Det hænger også sammen med erkendelsen af, at man selvfølgelig ikke kan bevare alt og heller ikke stræber efter det. Det koster tid og ressourcer hver gang, museerne vælger at gå aktivt ind i en sag, og derfor vælger de at prioritere.

§ 14-forbud

Nedlæggelse af § 14-forbud er en beføjelse, som er forbeholdt kommunerne. Adspurgt om hvor ofte, der er blevet nedlagt § 14-forbud i henholdsvis Aalborg og Odder Kommuner, svarer både Aalborg og Odder Kommuner, at der ikke er nedlagt noget forbud de sidste 5 år. Medarbejder C fra Odder Kommune er ikke fuldstændig sikker på, om det er sket, men mener ikke det er tilfældet. Medarbejder A fra Aalborg Kommune kan kun komme i tanke om ét eksempel, som ligger tilbage i 2010. Med andre ord er det altså meget sjældent, at § 14-forbuddet bliver taget i brug i disse kommuner.

Årsagen hertil skal ifølge medarbejder C ses som et udtryk for manglende ressourcer og økonomi.¹¹⁸ Kommunerne har i forbindelse med et § 14-forbud også mulighed for at overtage bygningerne, men dette kræver ligeledes, at kommunerne har økonomien til det. Medarbejder C nævner, at der tidligere har været afsat midler til nedrivning, men ikke til opkøb. Hun kan ikke komme i tanke om noget eksempel på, at Odder Kommune har opkøbt en ejendom med det formål at bevare den.

¹¹⁵ Medarbejder B: Interview med Aalborg Historiske Museum, 14. februar 2018: 15

¹¹⁶ Medarbejder B: Interview med Aalborg Historiske Museum, 14. februar 2018: 15

¹¹⁷ Medarbejder B: Interview med Aalborg Historiske Museum, 14. februar 2018: 11

¹¹⁸ Medarbejder C: Interview med Odder Kommune, 27. februar 2018: 23

I Aalborg Kommune har man taget § 14-forbuddet i brug én gang siden 2010. Sagen drejede sig ifølge medarbejder A om industrianlægget Godthåb Hammerværk, der i dag er omdannet til museum. I sin beskrivelse af sagen fortæller hun blandt andet, at en investor uden hensyn til anlægget var begyndt at rive det ned.¹¹⁹ Det antages at være derfor, kommunen valgte at nedlægge et § 14-forbud med henblik på at beskytte anlægget mod yderligere nedrivning.

Vedrørende overdragelse af bygninger og ejendomme med bevaring for øje fortæller medarbejder A, at det er sket én gang i Aalborg Kommune. Det drejede sig om et vandtårn, som blev købt for en krone. Ifølge medarbejder A bruger kommunen det ikke til noget, hvorfor hun egentlig kun ser det som en udgift.¹²⁰

På den baggrund er det altså ofte økonomien og den såkaldte overdragelsespligt, som ligger i vejen for at kommunerne i Aalborg og Odder vælger at nedlægge et § 14-forbud i byggesager, som berører bevaringsværdier. Man kan dog godt forestille sig, at billedet var det samme i mange andre kommuner.

Nedrivninger af bevaringsværdige bygninger

Den største direkte trussel mod bevaringsværdige bygninger er nedrivning. Bevaringsværdige bygninger må imidlertid ikke rives ned, førend de lokale myndigheder har givet tilladelse til det. Det har underligt nok ikke været muligt at få et tal på, hvor mange nedrivninger af bevaringsværdige bygninger, der har fundet sted i de to kommuner de sidste 5 år.

Medarbejder A fra Aalborg Kommune fortæller, at hun ikke har noget overblik over hvor mange bevaringsværdige bygninger, der er revet ned de sidste 5 år. Efter vores interview forsøgte hun at fremskaffe nogle tal i kommunens BBR-afdeling, men det viste sig ikke at være muligt.

Medarbejder B fra Aalborg Historiske Museum ved det heller ikke med sikkerhed. Hans oplevelse er, at der nok er tale om en håndfuld om året. Derudover fortæller han, at han normalt ikke interesserer sig specielt meget for bygninger med bevaringsværdi fra 6 og ned til 9, hvilket hentyder til middel og laveste bevaringsværdier jf. SAVE. Alligevel opfatter medarbejder B udviklingen som ganske alvorlig:

*"[...] Man kan sige okay, er der så en smutter i en eller anden forstad ude i Vestbjerg, så er det måske dog mindre alvorligt, end hvis der er en smutter på et 1500-tals hus inde i midten af Aalborg. Dem har der altså været nogle stykker af. Der forsvinder da et renæssancehus ca. hvert 5 år i Aalborg. Det synes jeg er alvorligt."*¹²¹

¹¹⁹ Medarbejder A: Interview med Aalborg Kommune, 7. februar 2018: 8

¹²⁰ Medarbejder A: Interview med Aalborg Kommune, 7. februar 2018: 6

¹²¹ Medarbejder B: Interview med Aalborg Historiske Museum, 14. februar 2018: 16

Medarbejder C fra Odder Kommune skønner, at der kan være tale om 5-6 stykker de sidste 5 år, men det er kun i forhold til den såkaldte "nedrivningspulje".¹²² Hun fortæller, at også private river ned, hvilket måske gør tallet dobbelt så højt.

Medarbejder D fra Odder Museum fortæller, at de kun har været med til at udpege bevaringsværdige kulturmiljøer, hvorfor han ikke har noget overblik over nedrivninger af bevaringsværdige bygninger. Museet foretager heller ikke nogen optælling, men hans oplevelse er, at det helt klart er sket nogle gange, vel at mærke hvor han ville have betragtet det som bevaringsværdigt.¹²³

Nedrivninger af bevaringsværdige bygninger forekommer altså med jævne mellemrum i de to kommuner. Der er dog højst tale om en "håndfuld" om året.

Det skal imidlertid understreges, at nedrivninger af bevaringsværdige bygninger kun viser en del af trusselsbilledet. En trussel kan være, at man lader en husejer få lov til at bygge sit bevaringsværdige hus om, således at bygningens arkitektoniske udtryk og originalitet bliver forandret. Dermed påvirkes bevaringsværdien. Det ville kræve en ny SAVE-vurdering hver gang, der blev foretaget ændringer ved en bevaringsværdig bygning, hvis man skulle føre tilsyn med ødelæggende indgreb på kulturarven. I praksis ville det ikke kunne lade sig gøre. Når det handler om nedrivning af bevaringsværdige bygninger er det lidt nemmere, for da vil man i princippet bare kunne tælle efter.

Når der ikke bliver ført nogen statistik, er der heller ikke noget overblik. Man skønner, at der bliver revet en håndfuld bevaringsværdige bygninger ned om året i Aalborg og Odder kommuner – men hvor mange bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer taber bevaringsværdi som følge af skånselsløs ombygning eller tilbygning? Det kan vi ikke svare på.

6.3 Samarbejdet omkring sikring af bevaringsværdier

Vi har i det foregående afsnit set på hvordan kommunerne og museerne individuelt håndterer de forskellige arbejdsopgaver, som knytter sig til sikringen og bevaringen af bygningskulturarven. I det følgende vil det mere dreje sig om deres samarbejde.

Oplevelser af samarbejdet

Museer og kommuner skal samarbejde om at sikre væsentlige bevaringsværdier. Både i Aalborg og Odder giver medarbejderne udtryk for, at de oplever samarbejdet som godt og velfungerende. Medarbejderne fra Aalborg Historiske Museum og Odder Museum fortæller begge desuden, at de oplever villighed fra deres kommuners side af til at inddrage og bruge museet i arbejdet.

Medarbejder D fra Odder Museum påpeger dog, at han oplever, at samarbejdet nu er bedre, end det var før. Han fortæller, at kommunen ikke tidligere var specielt interesseret i at samarbejde med museet. Det gode samarbejde begyndte ifølge ham, da museet tilbage i

¹²² Medarbejder C: Interview med Odder Kommune, 27. februar 2018: 23

¹²³ Medarbejder D: Interview med Odder Museum, 27. februar 2018: 31

2009 blev inviteret med i det udvalg, som skulle udpege bevaringsværdige kulturmiljøer i Odder Kommune.¹²⁴

Hos Odder Kommune har man tilsvarende opfattelse af samarbejdet. Medarbejder C synes, at kommunen og museet ofte er meget enige om at betragte kulturmiljøerne og deres værdi. Alligevel ærgrer det hende, at kommunen sjældent kan gøre ret meget. Udover dette ser hun ikke nogen udfordringer i forhold til samarbejdet med museet, men *"i mødet med en bygherre, som bare vil sit eget, og som måske har erhvervet sig en bygning inden for et meget attraktivt kulturmiljø, men som i virkeligheden ikke vil det."*¹²⁵ Det er mere rollen som myndighed, der nogle gange kan være udfordrende:

*"[...] kommunen vil altid være den onde og dumme og alt sådan noget. Som myndighed er det bare sådan det er. Det er sådan bygherrer møder op, hvis de ikke vil bevare en bygnings særkende eller hvad det nu kan være."*¹²⁶

Rollen som myndighed er medarbejder B fra Aalborg Historiske Museum heller ikke interesseret i at påtage sig, da han mener, at det ville kræve et meget stort kompetenceløft på landets museer.¹²⁷ På den måde mener han, at ansvarsfordelingen mellem kommuner og museer er godt fordelt, som de er nu. Derudover oplever han, at samarbejdet med Aalborg Kommune på mange måder er godt, blandt andet synes han at ånden fra dengang Aalborg var kulturarvskommune fortsat lever fint.¹²⁸

Hos Aalborg Kommune deler man den holdning, men medarbejder A understreger samtidig, at det gode samarbejde ofte er meget personafhængigt. Hun oplever for eksempel, at det ofte er museet og dets medarbejdere, der er gode til at tage initiativ og få skabt kontakt.¹²⁹ Hun ser det imidlertid som en udfordring, at der ikke er tale om et formaliseret samarbejde. Dermed siger hun, at hvis der var tale om nogle helt andre personer, som måske havde andre interesser, ville der måske slet ikke være noget samarbejde.¹³⁰

Det er svært ud fra medarbejdernes svar at aflæse, hvor meget samarbejdet reelt set fylder. Ifølge ODM's undersøgelse af museernes kapitel 8-arbejde fremgår det, at 64 % af de adspurgte museer (i alt 47) dementerer, at de har jævnlige møder med kommunen om kapitel 8-arbejdet. Der er således indikationer på, at samarbejdet foregår på anden vis end ved mødeaktivitet og direkte kontakt.¹³¹

I undersøgelsen bemærkes det endvidere, at flere af de adspurgte museer anfører, at det gode samarbejde med kommunen er afhængigt af den personlige kontakt og dialog med

¹²⁴ Medarbejder D: Interview med Odder Museum, 27. februar 2018: 27

¹²⁵ Medarbejder C: Interview med Odder Kommune, 27. februar 2018: 20-21

¹²⁶ Medarbejder C: Interview med Odder Kommune, 27. februar 2018: 21

¹²⁷ Medarbejder B: Interview med Aalborg Historiske Museum, 14. februar 2018: 13

¹²⁸ Medarbejder B: Interview med Aalborg Historiske Museum, 14. februar 2018: 12

¹²⁹ Medarbejder A: Interview med Aalborg Kommune, 7. februar 2018: 2

¹³⁰ Medarbejder A: Interview med Aalborg Kommune, 7. februar 2018: 2

¹³¹ ODM, 2010: 5

planlægnings- og byggesagsafdelingerne.¹³² Dette er, som vi kan se, også oplevelsen fra Aalborg Kommunes side, hvor medarbejder A meget enigt har givet udtryk for, at årsagen til det gode samarbejde skyldes kommunens samarbejdspartnere. Man får i det hele taget indtrykket af, at medarbejderne i Aalborg Kommune og Aalborg Historiske Museum kender hinanden godt, blandt andet fordi de i interviewene omtaler hinanden ved fornavn.¹³³

I Odder får man ikke helt det samme indtryk. Medarbejder D fra Odder Museum har givet udtryk for, at han ikke synes kommunen har været særlig samarbejdsvillig før i tiden.¹³⁴ Den holdning står dog lidt i kontrast til det, der står om samarbejdet i Kulturstyrelsen kvalitetsvurdering fra 2011, hvor samarbejdet mellem museet og kommunen bliver beskrevet som "hidtil velfungerende".¹³⁵ Det kunne tyde på, at man dengang har haft forskellige tilgange til samarbejdet.

Beslutningsprocessen

Museerne har pligt til at udtale sig, når væsentlige bevaringsværdier er truet af for eksempel nedrivning eller andet byggeri, men det er kommunerne, der træffer den endelige afgørelse. Medarbejderne er alle blevet spurgt, hvorvidt de oplever overensstemmelse mellem kommunens afgørelser og museets udtalelser. Her giver de fleste udtryk for, at der er overvejende overensstemmelser, men at der også er eksempler på det modsatte.

Medarbejder A fra Aalborg Kommune er usikker på, om museet overhovedet kommer med bemærkninger, men ved det ikke med sikkerhed, da hun ikke længere sidder i byggesagsafdelingen. Hun forklarer derimod, at det er hendes oplevelse, at byggelovgivningen er blevet meget liberaliseret de sidste 15 år, hvorfor det ofte kan være svært for kommunen at stille noget op i byggesager.¹³⁶ Hun nævner som eksempel nogle nedrivningssager inde i Aalborg bymidte:

*"Selv ham med Gavlhuset, han ejer en masse ejendomme inde i gågaden, og han bliver ved med at argumentere for, at når der kun er 2,5 meter til loftet i butikslokalerne, så kan han ikke leje dem ud. Det er fordi han vil leje dem ud til alle kædebutikkerne. Nu har han fået lov til at rive to ned lige ved siden af Salling, og der kommer to nedrivninger mere, og så nogen lidt længere nede af gaden også. Det bliver en salami-teknik, og så kommer andre bygherrer og siger, at når andre har fået lov, så vil vi også have lov til at rive ned. Vi har for eksempel indstillet til politikerne, at der var to af bygningerne, som vi ikke syntes, man skulle have lov at rive ned, men der blev vi underkendt af politikerne. De syntes, at han skulle have lov til at rive ned og bygge nyt."*¹³⁷

Medarbejder B fra Aalborg Historiske Museum oplever derimod, at der er overvejende overensstemmelse mellem kommunens afgørelse og museets faglige udtalelser. Han

¹³² ODM, 2010: 6

¹³³ Medarbejder A: Interview med Aalborg Kommune, 7. februar 2018: 2

¹³⁴ Medarbejder D: Interview med Odder Museum, 27. februar 2018: 27

¹³⁵ Kulturstyrelsen, 2011: 20-21

¹³⁶ Medarbejder A: Interview med Aalborg Kommune, 7. februar 2018: 6-7

¹³⁷ Medarbejder A: Interview med Aalborg Kommune, 7. februar 2018: 7

lægger dog vægt på "overvejende".¹³⁸ Et eksempel på en sag, hvor der ikke var overensstemmelse, nævner han nedrivningen af direktørvillaen til C. W. Obels tobaksfabrikker i Aalborg, som er omtalt tidligere. Om sit indtryk af beslutningsprocessen på daværende tidspunkt fortæller han:

*"Jeg tror ikke vi blev mødt af nogen argumenter. Det bliver bare kørt igennem en politisk proces, og så bliver der truffet en beslutning. Kommunen går jo ikke ind og argumenterer på den måde. Det er politikerne, der gør det. Men de har vel bare bredt anført, at der var behov for parkeringsfaciliteter og at de ikke mente, at kulturværdierne var nok til at ændre den prioritering. Det kan man ikke gøre så meget ved."*¹³⁹

Medarbejder C fra Odder Kommune fortæller også om en sag, hvor hun ikke oplevede, at der var overensstemmelse. Det drejede sig om en bygning, der var i så dårlig stand, at kommunen på den baggrund valgte at give en nedrivningstilladelse. Hun forklarer, at et § 14-forbud ville betyde, at kommunen skulle være klar til at overtage bygningerne, og det var kommunen ifølge hende ikke på daværende tidspunkt. Hun kalder selv sagen for ærgerlig og mener samtidig, at den kunne have været vurderet anderledes.¹⁴⁰

Ligesom medarbejder B oplever medarbejder D fra Odder Museum også "forvaltningen som ret lydhor for det vi siger, men det er ikke sikkert, de kan gøre noget ved det."¹⁴¹ Alligevel kan han godt opleve, at kommunen træffer beslutninger, som går imod museets synspunkter:

*"Men vi har jo ikke nogen myndighed; vi kan kun udtale os. Så jeg kan godt opleve, at beslutningerne går os imod. Det har vi oplevet mange gange, og det må jeg jo forlige mig med. Jeg kan ikke gøre andet end at give dem den information, jeg synes de mangler, og så er resten op til nogen andre, om de vil gøre brug af den eller ikke vil. Det har jeg det egentlig fint nok med."*¹⁴²

Som ovennævnte citat angiver, er museets indflydelse på beslutningsprocessen altså ret begrænset. Sådan kan medarbejder B fra Aalborg Historiske Museum også opleve det. Der er desuden store indikationer på, at når kommunerne træffer afgørelser i byggesager, er det ofte de politiske interesser og økonomien, der spiller ind. Og sådan er det nok ikke kun i Aalborg og Odder Kommuner.

Man kan se det kommunale selvstyre komme til udtryk i dette. Selvstyret er kommunernes grundlovssikrede ret til selvstændigt at styre kommunale anliggender, dog under statens tilsyn. Dette indebærer blandt andet kommunernes ret til selvstændigt at behandle og træffe afgørelser i byggesager. De politiske synspunkter, som kan ligge til grund for kommunens afgørelser, betyder i nogle tilfælde, at bevaringen af kulturarven bliver nedprioriteret i

¹³⁸ Medarbejder B: Interview med Aalborg Historiske Museum, 14. februar 2018: 14

¹³⁹ Medarbejder B: Interview med Aalborg Historiske Museum, 14. februar 2018: 15

¹⁴⁰ Medarbejder C: Interview med Odder Kommune, 27. februar 2018: 22

¹⁴¹ Medarbejder D: Interview med Odder Museum, 27. februar 2018: 30

¹⁴² Medarbejder D: Interview med Odder Museum, 27. februar 2018: 27

forhold til andre interesser. Medarbejder A er desuden den, der udtrykker sig mest åbent og kritisk herom, hvilket blandt andet fremgår af følgende udtalelse:

*"Men jeg synes også, det er svært at få genklang for bevaring og promovering af kulturarven. Det gælder både i det politiske og i ledelsen her i huset. Det er ikke moderne at tænke på kulturarven i øjeblikket. Og det tror jeg er noget, som går igen i hele landet."*¹⁴³

Det politiske vender vi tilbage til.

Udpegning af kulturmiljøer

Der er udarbejdet lister over bevaringsværdige kulturmiljøer i både Aalborg og Odder Kommune. Listerne findes i registreringsrapporterne: "Kulturmiljøer (For Aalborg Kommune)" (2005) og "40 kulturmiljøer i Odder Kommune" (2012). Medarbejder A fra Aalborg Kommune kalder imidlertid listen med udpegede kulturmiljøer på Aalborg Kommunes hjemmeside for gammel, idet den stammer helt tilbage fra amternes tid. Derudover er listen heller ikke opdateret til i dag, hvorfor hun påpeger, at der er mange flere kulturmiljøer i kommunen, som ikke er registreret.¹⁴⁴

Listen over udpegede bevaringsværdige kulturmiljøer i Odder Kommune er derimod noget nyere. I denne rapport fremgår det, at medarbejdere fra Odder Museum var med i udvalget, der stod for udpegningerne. Det er uklart, om man har gjort på samme måde i Aalborg. Dog er kulturmiljøbeskrivelserne i selve rapporten udarbejdet af de forskellige afdelinger under Nordjyllands Historiske Museum, heriblandt Aalborg Historiske Museum. Det indikerer, at der har været et samarbejde.

Der er forskel på den måde, de to kommuner prioriterer deres kulturmiljøer. Der synes at være større fokus på dem i Odder end i Aalborg Kommune. Medarbejder B fra Aalborg Historiske Museum oplever eksempelvis ikke, at kulturmiljøerne får særlig meget opmærksomhed:

*"[...] Jeg oplever ikke rigtig, at der er noget særlig stort fokus på de kulturmiljøer. Det bedste eksempel, jeg kan komme på, er Jammerbugt Kommune, hvor man faktisk har udpeget nogle flere, og hvor de på et tidspunkt bad os om at levere en fandens masse arbejde, hvor jeg var nødt til at sige, at vi ikke har ressourcerne til det."*¹⁴⁵

I Odder forholder det sig anderledes. Medarbejder D fra Odder Museum fortæller, at det store arbejde med udpegningen af kulturmiljøer i Odder Kommune har været "udgangspunktet for vores værktøjer, når vi udtaler os i dag. Vi ser typisk på, om det er sager, der har relation til de udpegede bevaringsværdige kulturmiljøer."¹⁴⁶ På den måde indgår kulturmiljøerne som en fast del af museets praksis omkring kapitel 8-arbejdet.

¹⁴³ Medarbejder A: Interview med Aalborg Kommune, 7. februar 2018: 3

¹⁴⁴ Medarbejder A: Interview med Aalborg Kommune, 7. februar 2018: 3

¹⁴⁵ Medarbejder B: Interview med Aalborg Historiske Museum, 14. februar 2018: 17

¹⁴⁶ Medarbejder D: Interview med Odder Museum, 27. februar 2018: 27

I Aalborg Kommune er man ifølge medarbejder A begyndt at screene kulturmiljøer efter SAK-metoden, der blev færdig sidste år.¹⁴⁷ Denne kulturmiljøscreening er således et helt nyt initiativ, som kommunen er begyndt på:

*"[...] Det går på netop de miljøer, hvor der ikke er nogen bevaringsværdige bygninger. Der har vi tidligere haft svært ved at finde argumenterne, hvis bygningerne er anonyme eller ikke noget særligt, men vi synes det samlede miljø er noget særligt. Så det er vi begyndt at bruge, og vi har et par kulturmiljøer registreret færdigt – eller det er jo kun en screening, og så kan man bagefter sige, at det er et bevaringsværdigt kulturmiljø eller måske kun lidt bevaringsværdigt. Så laver man en graduering."*¹⁴⁸

I forhold til udpegning af kulturmiljøer tilkendegiver 79 % af museerne i ODM's undersøgelse, at de samarbejder med deres respektive kommuner. Ifølge undersøgelsen tilkendegiver 31 % af museerne, at de har kendskab til, at private aktører udfører udredninger af kulturmiljøer i museernes områder. Dermed konkluderer udvalget, at der er "store indikationer på at kommunerne afsætter økonomiske ressourcer og anvender private aktører i dette arbejde frem for at etablere et samarbejde inden for museernes kompetencefelt."¹⁴⁹ Det er et problem, som blandt andre medarbejder B fra Aalborg Historiske Museum kan genkende:

*"Der kan nogen gange godt være et problem med, at man fra kommunerne gerne vil bruge os som konsulenter, fordi COWI og nogle af de andre ikke kan levere helt det, vi kan levere. Men hvor man godt vil modtage fakturaer fra COWI, så er man ikke villig til at gøre det samme for vores side. Der har været nogle sager, hvor vi har været nødt til at sige, at det kan vi ikke gå ind i, for vi har ikke ressourcer til det. Og der var det med kulturmiljøerne ude i Jammerbugt Kommune ét eksempel. Der blev vi faktisk spurgt om at gå ind i en proces, hvor jeg kunne se det ville koste os ugers arbejde i en kommune, som ikke giver tilskud til vores drift. Så sagde jeg, at det kan vi godt, men så skriver jeg altså en regning, og så hørte vi ikke mere."*¹⁵⁰

Ovenstående citat åbner op for flere diskussioner. Der er først og fremmest det i det, at den pågældende kommune tilsyneladende vælger at omgå museet, så snart museet gør krav på compensation for det arbejde, kommunen ønsker at modtage. Dernæst kan man undre sig over kommunens bevæggrund. Jeg har kontaktet ODM med spørgsmål om deres syn desangående, men det har ikke været muligt at få svar inden for specialets tidsramme. Medarbejder B giver yderligere udtryk for, at han oplever det som et væsentligt problem:

"Der, jeg tænker, at der godt kan være et problem, det er, når vi skal lave rekvirerede ydelser og gå ind i de her konsulent-ting, for så bliver vi pressede, og nogle gange kan de

¹⁴⁷ "Screening Af Kulturmiljøer", udviklet af bl.a. Århus Arkitektskole og Realdania

¹⁴⁸ Medarbejder A: Interview med Aalborg Kommune, 7. februar 2018: 3

¹⁴⁹ ODM, 2010: 7

¹⁵⁰ Medarbejder B: Interview med Aalborg Historiske Museum, 14. februar 2018: 17

være vanskelige at sige nej til. Når vi for eksempel bliver ringet op af en kommune og bliver bedt om at deltage og bidrage til en proces, som går ud på at udpege nye kulturmiljøer, og vi så sidder ved siden af en gruppekonsulent, som får 700 kr. i timen, og vi skal sidde der for 'free'. Det er et problem."¹⁵¹

Kulturmiljøråd

Kommunerne kan ifølge museumsloven nedsætte lokale kulturmiljøråd, der har til opgave at rådgive offentlige institutioner om kulturmiljøspørgsmål. Hverken Aalborg eller Odder Kommuner har længere noget kulturmiljøråd. Dette ærgres blandt andre medarbejder A fra Aalborg Kommune, som selv i flere år har arbejdet for det, men ikke mødt nok politisk opbakning:

"[...] Det er ikke noget, man vil støtte. Det er egentlig lidt paradoksalt, fordi da man nedlagde amterne, der havde man noget, der hed kulturmiljøråd. Det blev så delt i dels det grønne, og så var der bygningskulturen tilbage. Der blev nedsat et grønt råd, som altså forblev. Men det andet blev cuttet af."¹⁵²

Medarbejder A oplever tilsyneladende fordomme imod kulturmiljøråd:

"Der er mange, der synes, at det bare er en flok gamle mænd, som bekræfter hinanden i sprossebredde og hvad for noget linolie, der skal bruges. Det er de fordomme, man møder."¹⁵³

Der er heller ikke nedsat noget kulturmiljøråd i Odder Kommune, men det virker ikke som en bevidst prioritering fra kommunens side. Medarbejder C giver udtryk for, at hun er åben for at kommunen måske skulle arbejde hen imod at få nedsat et råd. Det virker på den anden side ikke på medarbejder C som om, at kommunen decideret savner et kulturmiljøråd. Hun taler dog alligevel om nogle fordele:

"[...] Man har jo nogle enkelte ildsjæle, som vi snakker med jævnligt om forskellige ejendomme. Jeg tænker næsten, at man kunne sætte kasketter på hvem, der skulle sidde i et kulturmiljøråd ud fra dem vi snakker med i forvejen. Altså at få det sat i system og få regelmæssighed i deres arbejde og sådan noget, det vil selvfølgelig hjælpe på det."¹⁵⁴

Museerne i Aalborg og Odder bakker begge op om at få nedsat et kulturmiljøråd i deres respektive kommuner. Medarbejder B fra Aalborg Historiske Museum ser det som et udmærket forum, hvor man kunne have vigtige udvekslinger om kulturmiljøerne.¹⁵⁵ Medarbejder D fra Odder Museum er godt tilfreds med den måde, forvaltningen af kulturmiljøer-

¹⁵¹ Medarbejder B: Interview med Aalborg Historiske Museum, 14. februar 2018: 18

¹⁵² Medarbejder A: Interview med Aalborg Kommune, 7. februar 2018: 8

¹⁵³ Medarbejder A: Interview med Aalborg Kommune, 7. februar 2018: 9

¹⁵⁴ Medarbejder C: Interview med Odder Kommune, 27. februar 2018: 23

¹⁵⁵ Medarbejder C: Interview med Odder Kommune, 27. februar 2018: 17

ne foregår i Odder Kommune, men er ikke afvisende over for tanken om et kulturmiljøråd.¹⁵⁶

Tilfældet i Aalborg Kommune viser, at der er uoverensstemmelse mellem embedsmændenes og politikernes holdninger til kulturmiljøråd. Det kan ikke læses ud fra mit interview med medarbejder A, om uoverensstemmelsen bunder i dårlige erfaringer fra tidligere. Vi kan blot konstatere ud fra det hun fortæller, at man fra politisk side ikke ønsker at bruge ressourcer på kulturmiljøråd.

6.4 Delkonklusion

Jeg har i de to foregående afsnit analyseret den måde, lovgivningen bliver udmøntet i praksis i henholdsvis Aalborg og Odder. Først har jeg set på kommunerne og museernes individuelle håndtering af arbejdsopgaverne, og efterfølgende deres indbyrdes samarbejde. Min analyse har indtil videre kunnet påvise, at der både er forskelle og ligheder i den praksis, der udøves i de to kommuner. Begge medarbejdere i Aalborg og Odder Kommuner giver udtryk for, at det ofte er svært at stille noget op med bevaringen, fordi der som regel ikke foreligger den rette hjemmel eller økonomi, der skal til for at gøre noget konkret. I Aalborg Kommune oplever medarbejder A desuden en stor udfordring i forhold til de politiske interesser, som ifølge hende hersker i kommunen. Man får ikke umiddelbart indtrykket af, at de samme politiske udfordringer gør sig gældende i Odder Kommune.

De to kommuner har – ud fra hvad vi kan læse af medarbejdernes praksisbeskrivelser – nogle lidt forskellige tilgange til bevaringen. I Odder Kommune lægger man vægt på det medarbejder C kalder for servicering i forhold til samskabelse. Det går ud på at tage forhåndsdialoger med kommende bygherrer og generelt understøtte borgerne til selv at tage initiativ, når det gælder bevaring. Hun beskriver det som et skifte fra tidligere kun at være en *"ja/nej-stemplende myndighed til også at være servicerende"*.¹⁵⁷

Medarbejder A fra Aalborg Kommune fremhæver derimod kommuneplanens retningslinjer som grundlaget for forvaltningen af de bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer. Her er det altså myndighedsrollen, som kommunen vægter mest.

Min analyse har blandt andet kunnet påvise, at de to kommuner prioriterer kulturmiljøerne forskelligt. I Aalborg Kommune er man dog for ganske nylig begyndt at fokusere mere på kulturmiljøerne. Kommunen er eksempelvis gået i gang med at screene kulturmiljøer. Alligevel har man på Aalborg Historiske Museum ikke et indtryk af, at kulturmiljøerne får særlig meget opmærksomhed.

Sådan forholder det sig ikke i Odder Kommune. Her har et udvalg bestående af blandt andre repræsentanter fra Odder Museum, kommunens forvaltning, lokale bevaringsforeninger m.fl. mellem 2009-2012 gjort et stort arbejde med at udpege bevaringsværdige kulturmiljøer. Det skete tilmed på initiativ fra Odder Byråd, der i forbindelse med kommuneplan

¹⁵⁶ Medarbejder D: Interview med Odder Museum, 27. februar 2018: 31

¹⁵⁷ Medarbejder C: Interview med Odder Kommune, 27. februar 2018: 25

2009-2021 besluttede at nedsætte et "Udvalg for bevaring af kulturarv".¹⁵⁸ Det viser blandt andet, at man fra politisk side ønsker at gøre noget for at bevare de kulturmiljøer, der er i kommunen. Ifølge medarbejder D fra Odder Museum udgør dette udvalgsarbejde som tidligere nævnt grundlaget for, hvad museet udtaler sig om. På den måde får kulturmiljøerne en del mere opmærksomhed i Odder Kommune.

Når vi ser på museernes praksis i Aalborg og Odder, er de to medarbejdere i bund og grund meget enige om at betragte måden at gøre tingene på. Begge medarbejdere er eksempelvis meget selektive med de sager, som de vælger at gå aktivt ind i. De prioriterer således de sager, hvor de hver især skønner, at de som museum kan være med til at gøre en forskel. Men deres oplevelser er også samtidig, at det sjældent fører noget konkret med sig.

På Aalborg Historiske Museum fremhæver medarbejder B blandt andet et researchprojekt, som museet stod for at lave i forbindelse med et omdannelsesprojekt. Det er et konkret eksempel på noget, man på museet betragter som kapitel 8-arbejde.¹⁵⁹ På Odder Museum betragter man også det formidlingsmæssige som en vigtig del af kapitel 8-arbejdet. Medarbejder D vil således gerne "*arbejde fremadrettet, og som museum være med til at fortælle om, hvor vi synes der ligger historiske værdier gemt i den bebyggede kulturarv.*"¹⁶⁰ De to medarbejdere er dermed meget enige om at betragte kapitel 8-arbejdet.

De slår også begge ned på den del af museumsloven, som omhandler samarbejdet med kommunerne. Dette mener de er meget åbent formuleret, hvorfor de påpeger, at man kan gribe kapitel 8-arbejdet an på mange forskellige måder.¹⁶¹ Den tilgang de selv har til kapitel 8-arbejdet kan således ses som et udtryk for deres egen fortolkning af loven.

I det følgende kapitel vil udfordringer, som kommunerne og museerne oplever i forvaltningen af de bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer blive diskuteret. Diskussionen bygger også på specialets indsamlede data i form af praksisbeskrivelser.

7. Diskussion af udfordringerne

Specialets analyse af lovgivningen i praksis har påvist forskellige udfordringer i forvaltningen af de bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer. Der skal for en god ordens skyld gøres opmærksom på, at analysens resultater ikke kan bruges til at sige noget generelt om disse udfordringer, men at der er tale om udfordringer, som knytter sig til mine to ud-

¹⁵⁸ Fra forordet til rapporten "40 kulturmiljøer i Odder Kommune" (2012)

¹⁵⁹ Medarbejder B: Interview med Aalborg Historiske Museum, 14. februar 2018: 11

¹⁶⁰ Medarbejder D: Interview med Odder Museum, 27. februar 2018: 26

¹⁶¹ Medarbejder B: Interview med Aalborg Historiske Museum, 14. februar 2018: 11: "*Mit udgangspunkt er altid, at der er 3 gummi-ting i den formulering. Det ene er, hvori består samarbejdet? Hvori består sikringen? Og hvad er væsentlige bevaringsværdier? Alle 3 ting er så åbne, at der er vidt forskellige måder at gøre det på.*"

valgte cases. Det kan dog ikke udelukkes, at andre kommuner og museer også oplever nogle af de samme udfordringer.

Udfordringerne kan klassificeres i 3 hovedproblemstillinger: de lovgivningsmæssige udfordringer, de praksisrelaterede udfordringer og de samfundsmæssige udfordringer. I de følgende 3 afsnit vil problemstillingerne blive diskuteret en for en.

7.1 Lovgivningsmæssige udfordringer

De lovgivningsmæssige udfordringer er allerede blevet udfoldet i redegørelsen. Det drejer sig om, at lovgivningen (museumsloven) er meget løst formuleret på flere punkter, hvilket gør det temmelig åbent, hvordan museerne og kommunerne vælger at tolke loven. Det er den samme konklusion, medarbejder B og medarbejder D fra de to museer kommer frem til i vores interviews.

Medarbejder B udtaler følgende:

*"Mit udgangspunkt er altid, at der er 3 gummi-ting i den formulering. Det ene er, hvori består samarbejdet? Hvori består sikringen? Og hvad er væsentlige bevaringsværdier? Alle 3 ting er så åbne, at der er vidt forskellige måder at gøre det på."*¹⁶²

Tilsvarende udtaler medarbejder D:

*"De formuleringer [i museumsloven], der ligger i dag, de er behæftet med rigtig meget elastik. Det er faktisk meget uklart, hvordan man beskytter de historiske interesser i det bebyggede miljø. Det er meget løst formuleret. Jeg kunne da godt tænke mig, at det en dag blev lidt mere klart og tydeligt, hvad forventningerne til museerne var sådan på landsplan. Det arbejder museerne og Kulturstyrelsen jo også på, så man får en mere klar og entydig praksis rundt omkring."*¹⁶³

Også medarbejder A fra Aalborg Kommune ser samarbejdet som en udfordring, fordi der ikke er tale om et formaliseret samarbejde. Det gør det ifølge hendes svar meget personafhængigt og dermed også tilfældigt, hvor godt samarbejdet fungerer i praksis.¹⁶⁴ Kun medarbejder C fra Odder Kommune kommer ikke ind på lovgivningen i vores interview. Det er dog ikke ensbetydende med, at hun ikke kan opleve de samme udfordringer som de andre medarbejdere. I stedet fremhæver hun nogle andre udfordringer end de lovgivningsmæssige. Dem vender vi i øvrigt tilbage til.

I ODM-rapporten påpeger flere museer et problem *"i forhold til kommunens forståelse af museets rolle i henhold til lovgivningen. Flere efterlyser lovgivning som kommunerne skal forholde sig til, så de ressourcer, kompetencer og det ansvar som museerne har også udnyttes."*¹⁶⁵ Flere af de citerede museer angiver, at man savner et *"egentligt lovgrundlag"*

¹⁶² Medarbejder B: Interview med Aalborg Historiske Museum, 14. februar 2018: 11

¹⁶³ Medarbejder D: Interview med Odder Museum, 27. februar 2018: 32

¹⁶⁴ Medarbejder A: Interview med Aalborg Kommune, 7. februar 2018: 2

¹⁶⁵ ODM, 2010: 7

eller en ”*samlet indsats for kapitel 8-arbejdet over hele landet.*”¹⁶⁶ Det viser, at medarbejder B og medarbejder D ikke er alene om det synspunkt. De to medarbejdere har imidlertid ikke givet udtryk for – sådan som museerne i ODM-rapporten – at deres kommuner mangler forståelse for museets rolle i henhold til lovgivningen. Blandt andet har de begge tidligere givet udtryk for, at de oplever deres kommuner som både lydhøre og interesserede. Noget tyder derfor på, at andre museer oplever udfordringer i forbindelse med kapitel 8-samarbejdet, men at dette problem ikke er specielt fremtrædende i Aalborg og Odder.

Det er tidligere blevet nævnt, at arbejdsgruppen, som udarbejdede rapporten, også har gjort rede for lovgivningen og på baggrund af deres undersøgelse lavet en række anbefalinger i henhold til kapitel 8. Anbefalingerne koncentrerer sig om de enkelte bestemmelser i museumslovens kapitel 8, men udvalget forholder sig tilsyneladende ikke til selve formuleringen af § 23. Udvalgets anbefalinger drejer sig primært om, at museerne fremover og i en kommende museumslov bør inddrages meget tidligere i planarbejdet. De fleste af de museer, der har deltaget i undersøgelsen, angiver, at de bliver inddraget alt for sent i forhold til planarbejdet.¹⁶⁷ På det punkt er lovgivningen også meget løst formuleret, idet kommunernes pligt til at inddrage museerne jf. § 23 stk. 2 ikke siger noget om hvornår eller på hvilken måde, museerne skal inddrages.

Formuleringen af § 23 – ”*Kulturministeren og de statslige og statsanerkendte museer skal gennem samarbejde med plan- og fredningsmyndighederne virke for, at væsentlige bevaringsværdier sikres for eftertiden.*” – er den mest åbne af paragrafferne, som nyere tids museerne skal forholde sig til. Fordi den er så åben, kan man tolke den på forskellige måder. Hos Aalborg Historiske Museum tolker man kapitel 8-arbejdet på en måde:

”*Noget af det første, som falder mig ind, er, at ude i Jammerbugt Kommune, som er en del af vores ansvarsområde, ligger der et gammelt industrialæg på kanten af Vildmosen, som hedder Kaas Briketfabrik, hvor der var nogle lokale, der arbejdede for at bevare det og omdanne det til noget aktiv for lokalområdet. Der var ikke særlig meget viden om fabrikens historie; der var i hvert fald nogle ordentlige huller i den historiske baggrundsviden, som de gik ind i det med. Der søgte vi penge hjem fra Kulturstyrelsen til at lave et researchprojekt, så de havde noget at arbejde med. Det betragter vi som et kapitel 8-arbejde.*”¹⁶⁸

Hos Odder Museum ser man formidlingen af de værdier, der ligger i den bygningsmæssige kulturarv, som særlig relevant i forhold til kapitel 8-arbejdet:

”*Vi vil gerne arbejde fremadrettet, og som museum være med til at fortælle om, hvor vi synes der ligger historiske værdier gemt i den bebyggede kulturarv. Det vil jeg bl.a. fordi, jeg også tror, det er godt for lokalsamfundene. Jeg tror, der ligger store værdier i sådan et fint landsbymiljø, som helt bogstaveligt betyder, at dem der bor der har højere huspriser og*

¹⁶⁶ ODM, 2010: 6

¹⁶⁷ ODM, 2010: 11

¹⁶⁸ Medarbejder B: Interview med Aalborg Historiske Museum, 14. februar 2018: 11

større værdi i dagligdagen, end hvis man kører det hele over med en bulldozer og anlægger parcelhuse derude et sted på syvende kartoffelrække. Det tror jeg dybest set vil være skidt for lokalsamfundene. Det er godt, der ligger de her spor af fortiden. De har en værdi; turister efterspørger dem, bosætningen gør også. Hvis vi som museum kan være med til at sige, at der ligger nogle værdier i det – og det kan godt være I ikke kan se det, fordi man måske har kigget på det i 100 år, hvor det engang var helt almindeligt – men nu er det noget, der bliver sjældnere og sjældnere, og som vi faktisk begynder at skulle tænke på at passe på. Så vil jeg gerne gøre det, for det tror jeg er til gavn og glæde for alle.”¹⁶⁹

Ovenstående citater viser, at man kan have forskellige tolkninger af kapitel 8-arbejdet. Dette skaber på den anden side lidt af et dilemma i forhold til lovgivningen og hvordan den egentlig skal tolkes. Vi kan imidlertid konstatere, at de meget åbne formuleringer gør det til et spørgsmål om fortolkning. Dermed kan man ikke garantere, at tingene bliver gjort på samme måde i resten af landet. Der kan også være lokale forskelle, som gør, at forvaltningen må tilpasses lokalområdet.

Ifølge medarbejder D er problematikken blevet drøftet på et ODM-seminar, som også Odder Museum har deltaget i. Her uddyber han problematikken, som han oplever den komme til udtryk:

”Ja, altså, der er en stor udfordring – nu har vi f.eks. lige været til seminar i ODM regi – og der er en meget stor udfordring på den måde, at der ikke er formaliseret noget lovmæssigt omkring det her [kapitel 8 arbejde på nyere tids området]. Så hvis man ser det i et nationalt perspektiv, er der den store udfordring, at det foregår forskelligt fra kommune til kommune. Det vil sige, at en bygningsejer i Danmark er ikke sikret den samme behandling for loven. Det kommer an på, hvor han nu engang er bosat. Det er selvfølgelig et kæmpe problem. Det er som udgangspunkt jo ikke mit problem, men det er da et problem, synes jeg.”¹⁷⁰

Løsningen vil næppe være, at staten blander sig i kommunernes anliggender. Politikerne er nødt til at respektere det kommunale selvstyre, der i vidt omfang giver kommunerne ret til selv at fastlægge, hvordan opgaverne skal løses. Derudover kan der være visse ulemper ved at ændre på lovens formuleringer. Hvis vi for eksempel tager begrebet “væsentlige bevaringsværdier”, som loven bruger, men ikke uden videre definerer, så er der ikke umiddelbart grænser for, hvad der kan betragtes som bevaringsværdier. Indskærper man betydningen af bevaringsværdier, risikerer man samtidig at udelukke noget på en uhenigtsmæssig måde.

Det kan på den anden side også være problematisk at definere/indskærpe betydningen af bevaringsværdier, da der er tale om noget dynamisk, som ændrer sig over tid. Et eksempel kunne være 60’er-parcelhuset, som næppe blev betragtet som bevaringsværdigt, dengang man byggede det. I dag forholder det sig imidlertid anderledes, og de originale parcelhuse (og kvarterer) fra 1960’erne bliver nogle steder betragtet som bevaringsværdi-

¹⁶⁹ Medarbejder D: Interview med Odder Museum, 27. februar 2018: 26

¹⁷⁰ Medarbejder D: Interview med Odder Museum, 27. februar 2018: 27

ge.¹⁷¹ Det havde man næppe forestillet sig for bare et par årtier siden. På den måde viser det, at vores syn på det, vi betragter som bevaringsværdigt, ændrer sig over tid. Som loven er nu, bliver der virkelig lagt op til et skøn fra begge sider. Man kan derfor med rette spørge: Hvordan sikrer man væsentlige bevaringsværdier? Hvad er det konkret, man forventer af museerne? Og hvor meget af det kan museerne i virkeligheden leve op til?¹⁷² Det er nogle spørgsmål, man bør overveje ved en kommende lovrevision.

7.2 Praksisrelaterede udfordringer

Min analyse har allerede været lidt inde på nogle af de udfordringer, som de fire medarbejdere oplever i forvaltningen af deres arbejdsopgaver. Nogle af de væsentligste udfordringer for kommunerne i Aalborg og Odder har vist sig at være manglende hjemmel og ressourcer i forhold til bevaringen. Ydermere har især medarbejder A fra Aalborg Kommune flere gange givet stærkt udtryk for, at man også kæmper imod politiske interesser. For museernes vedkommende har de praksisrelaterede udfordringer også primært centreret sig omkring manglende ressourcer, men også manglende redskaber i forhold til udfoldelsen af kapitel 8-arbejdet.

Medarbejder D fra Odder Museum fortæller således:

*"Der er da udfordringer. Jeg oplever en af de store udfordringer som den der generelle strukturudvikling, som gør at nogle karaktergivende og historiebærende bygningstyper forsvinder. Det er typisk noget, som har været almindeligt engang, og som derfor i min opfattelse er repræsentativt for en væsentlig samfundsmæssig udvikling. Det er sådan nogle ting, der er truet. Og der mangler vi nogle redskaber til at udpege det, vi ønsker at bevare af det, for selvfølgelig kan vi ikke bevare det hele. Men der er vi faktisk lidt på herrens mark, synes jeg."*¹⁷³

Der kan desuden henvises til citatet mellem side 46-47, hvor medarbejder B fra Aalborg Historiske Museum beskriver, hvad han ser som et problem; nemlig at der tilsyneladende er en skævhed i forhold til de ydelser, deres museum nogle gange bliver bedt om at levere, og de økonomiske bidrag – eller mangel på samme – som medarbejder B oplever, der kan være.

Begge problematikker er desuden beskrevet i ODM-rapporten. Blandt andet bliver det påpeget, at der er en *"diskrepans mellem det antal kommuner som museet betjener og det antal kommuner, som bidrager økonomisk til arbejdet."*¹⁷⁴ Dette handler om, at museernes dækningsområder er blevet væsentligt større efter kommunesammenlægningen, men der er ikke fulgt flere penge med til museerne. På den måde bliver der tale om en gråzone,

¹⁷¹ Parcelhuset fra 1960'erne er for eksempel omtalt som bevaringsværdigt i Socialministeriet, 2006: 8

¹⁷² Dette spørgsmål hænger sammen med museernes ressourcer i forbindelse med kapitel 8-arbejdet, hvilket mange museer, herunder også medarbejder B fra Aalborg Historiske Museum, gør klart, er utilstrækkelige. Se eksempelvis ODM, 2010: 3: *"Hele 67 % af besvarelsene udtrykker, at man mener, at personaleresourcerne i forhold til arbejdet med kap. 8 er for små."*

¹⁷³ Medarbejder D: Interview med Odder Museum, 27. februar 2018: 32

¹⁷⁴ ODM, 2010: 2

hvor museerne på den ene side modtager betaling til museumsdriften af deres egen kommune, men samtidig skal arbejde "gratis" for andre kommuner.

I forhold til manglende redskaber i arbejdet med kapitel 8, som medarbejder D kommer ind på i det forrige citat, fremgår det ligeledes af ODM-rapporten, at langt størsteparten af de adspurgte museer savner fælles retningslinjer og metodeudvikling i forhold til arbejdet.¹⁷⁵ Medarbejder D beskriver det selv i forhold til et konkret problem i hans område. Han uddyber dette i et andet citat, som også har været bragt før:

"[...] Det ser vi f.eks. lige nu; her på egnen har det været landbrug og landsbyer, som har en tusindårig historie – en produktionshistorie, som for størstedelen af gårdene stoppede engang efter 1960 – og derfor ser vi lige nu en stor bygningsmasse relateret til den her landbrugsproduktion, som falder; især driftsbygningerne, som i mange tilfælde er karaktergivende og væsentlige bygninger i landsbyens kulturmiljø. Det kan vi jo på ingen måde bevare det hele af, men jeg synes omvendt at det er et stort problem, at kulturmiljøerne ude i landsbyerne forsvinder. Og det er i en ret voldsom hastighed, det foregår med. Jeg har ikke den forkromede løsning på, hvad man stiller op med det problem, men jeg synes det er bekymringsværdigt.

*Vi har f.eks. en enkelt præstegård tilbage i kommunen, hvor der stadig er et komplet og helstøbt bygningsmiljø. Men det er den eneste ud af – jeg kan ikke huske hvor mange der var oprindeligt – 10 eller sådan noget. Så nu findes der faktisk kun én landsby, hvor man har et ordentligt præstegårdsmiljø tilbage. Det synes jeg er lidt synd."*¹⁷⁶

Ifølge medarbejder D er der tale om et generelt problem, som altså kommer særligt til udtryk i netop hans område. En del af problemet hænger imidlertid også sammen med, at der ikke er de nødvendige bevarende lokalplaner, der skal til for at kunne beskytte kulturmiljøerne. Dette mener medarbejder D i øvrigt er meget typisk for ikke mindst landkommuner som Odder Kommune.¹⁷⁷

Jeg har i forbindelse med specialet gjort Slots- og Kulturstyrelsen opmærksom på – blandt andet med henvisning til ODM-rapporten – at man fra museernes side savner fælles retningslinjer og metodeudvikling i forhold til kapitel 8-arbejdet. Jeg fik hurtigt svar tilbage om, at man ikke arbejder på nogen fremadrettede strategier på dette område. I en e-mail fortæller Ole Winther fra Slots- og Kulturstyrelsen:

¹⁷⁵ ODM, 2010: 7

¹⁷⁶ Medarbejder D: Interview med Odder Museum, 27. februar 2018: 27-28

¹⁷⁷ Medarbejder D: Interview med Odder Museum, 27. februar 2018: 29: "Men problemet er, at vi har to bevarende lokalplaner i kommunen; en for en meget speciel sommerhusbebyggelse, og en som omfatter facader i et særligt gademiljø. Så i det store billede er der næsten ingen bygninger som er omfattet af en bevarende lokalplan – og det mener jeg faktisk er ret typisk ikke mindst for landkommuner."

*"Slots- og Kulturstyrelsen arbejder ikke på strategier for den del af museernes arbejde inden for museumslovens kap. 8, der vedrører nyere tid, men der foreligger fem ud af syv strategier for den forhistoriske periode (arkæologi)."*¹⁷⁸

Igen kan man godt undre sig over, hvorfor der er den store forskel på nyere tids området og arkæologiområdet, som der tilsyneladende er.¹⁷⁹

Hos Odder Kommune genkender man den problematik, som medarbejder D fra Odder Museum beskrev lige før:

*"Der sker jo noget ude i landsbyerne hele tiden. For 20 år siden så de ud på en måde, og nu ser de ud på en anden måde; så er der revet en gård ned, men så er der bygget noget andet i stedet for. Man kan se de her velfærdstendenser, og de udvikler sig jo også, så om 30 år er de måske også i et eller andet omfang interessante at bevare, selvom det med dobbelt carport og dobbelt garage – altså det kan jo godt være, at nogen synes det er så karakteristiske træk for vores tid og måske mener det skal bevares om 30 år."*¹⁸⁰

Medarbejder C fra Odder Kommune mener, at hovedproblematikken i den forbindelse er hvad hun kalder "den moderne livsstil":

*"Det er den moderne livsstil. Det med at man gerne vil bygge noget, der gerne skulle ligge i stort areal og på en måde, som er mere funkis end landsby. Det er vel hovedproblematikken. Man vil gerne have al moderne komfort i forhold til størrelsen på boligen, dens udtryk og hvilke materialer, den er gjort af osv. Det kan godt være man bibeholder en bygning, men så efterisolerer man den udvendigt, og så kan den ændre fuldstændigt udtryk."*¹⁸¹

Igen skal problematikken ses i sammenhæng med, at der ifølge medarbejder D ikke er de bevarende lokalplaner, som kan give kommunen den nødvendige lovhjemmel til at kunne beskytte kulturmiljøerne mod den slags indgreb. Men selv med bevarende lokalplaner er der ifølge medarbejder C stadigvæk meget "højt til loftet" i forhold til det færdige byggeri:

*"[...] Man kan stille nogle krav, men man kan ikke... altså selvom jeg nu får gennemført, at der kun må bygges i én etage et sted, så kan det jo gøres på mange måder, hvor jeg ikke kan stille så mange krav. Jeg kan godt stille krav om, at det helst skal være i en bestemt farveskala og nogle materialer, som passer sig ind, men der er stadigvæk et stort råderum, hvor det godt kan stikke i øjnene, når man kommer derud og oplever det færdige byggeri. Det kan også ske med en bevarende lokalplan; der skal også være en rådighed i de rammer, man fastsætter, men det kan stadigvæk se frygteligt ud. [...]"*¹⁸²

¹⁷⁸ E-mailkorrespondance med Slots- og Kulturstyrelsen, 16. maj 2018

¹⁷⁹ Etnologen Ole Strandgaard skriver desuden i sin bog om praktisk museologi, at "§ 25, 26, 27 og 28 gør i realiteten museumsloven [kapitel 8] til en lov om arkæologi." Se Strandgaard, 2010: 129

¹⁸⁰ Medarbejder C: Interview med Odder Kommune, 27. februar 2018: 25

¹⁸¹ Medarbejder C: Interview med Odder Kommune, 27. februar 2018: 24

¹⁸² Medarbejder C: Interview med Odder Kommune, 27. februar 2018: 24

Udover de problematikker, medarbejder D og medarbejder C kommer ind på, ligger der også lidt et dilemma i det med kulturmiljøbevaring. Hensigten med at udpege bevaringsværdige kulturmiljøer er ikke at fastfryse et bestemt afgrænset område. Derimod er kulturmiljøer en dynamisk helhed, hvor der fortsat skal kunne ske udvikling og forandring. Det skal dog ske med respekt for de kulturhistoriske spor i området. Kulturmiljøbegrebet handler om at vægte en helhed, hvorfor det i princippet ikke betyder så meget, at der bliver bygget noget, som måske stikker ud, så længe helheden stadig kan fortælle stedets historie. Udfordringen ligger derfor i, at der skal ske en afvejning af de forskellige hensyn og interesser, som sikrer, at helhedsindtrykket bevares. På den måde ligger der et meget stort ansvar hos kommunerne.

Meget indikerer imidlertid, at der er væsentlige udfordringer på dette område i de to kommuner. Det drejer sig til dels om, at der ikke er den lovhjemmel, der gør, at kommunerne kan skride ind og stoppe et byggeri, hvis det strider imod de kulturarvsmæssige hensyn. Sådan fortæller medarbejder A fra Aalborg Kommune det:

"[...] For eksempel bymiljøet i centrum; det er truet. Jeg opfatter det sådan, at der er mange steder hvor bygningskulturen og miljøerne er truet. Det er også derfor vi gerne vil lave de her kulturmiljøscreeninger, for så har vi noget, der kan blive lagt ind i kommuneplanen, og så kan planlægningen rette sig efter det. Men når vi ikke har nogen hjemmel, så nytter det ikke noget, at vi bare siger sådan og sådan."¹⁸³

Men også medarbejder C påpeger, at *"[...] nogen gange kan man påvirke, og andre gange har man ikke hjemmel og magten til at gøre så meget."¹⁸⁴* Derudover oplever medarbejder A også især, at man ofte giver bygherrer meget lang snor, fordi *"man nødtigt vil sige nej til nogen og sige nej til det private initiativ."¹⁸⁵* Dette kan forstås som en hentydning til de politiske interesser, som åbenbart hersker i Aalborg Kommune.

Medarbejder A er desuden den af specialets udvalgte medarbejdere, der giver mest udtryk for at opleve politiske udfordringer i arbejdet. Spørger man hende, om hun oplever en politisk interesse for at bevare kulturarven, er svaret:

"Nej, det er det, der ikke er. Men der er vi nødt til at råbe vagt i gevær, og jeg synes vi prøver at være opmærksomme på det. Men det er så svært, fordi man er oppe imod økonomiske og politiske interesser.

De sidste 10-15 år har mantraet været vækst; og det kan du også se, når du kigger rundt. Den skal simpelthen have på alle tangenter, og der skal bygges højt, og der skal bygges tæt, og det er så svært at være oppe imod, for det er jo dårligt foreneligt med bevaringstankerne.

¹⁸³ Medarbejder A: Interview med Aalborg Kommune, 7. februar 2018: 9

¹⁸⁴ Medarbejder C: Interview med Odder Kommune, 27. februar 2018: 22

¹⁸⁵ Medarbejder A: Interview med Aalborg Kommune, 7. februar 2018: 9

Jeg plejer at sige, at politikerne ikke bryder sig om bevaring, fordi de er bange for at få skyld for at være tilbageskuende. Det er noget af det værste, man kan beskylde en politiker for.”¹⁸⁶

Videre adspurgt, om det er noget hun selv oplever, svarer hun:

”Ja, det synes jeg i den grad. For 10-15 år siden var der en lille periode, hvor politikerne egentlig var ret positive overfor bevaring. Det var dengang, vi havde projekterne om industrikulturen, og hvor Aalborg var kulturarvskommune i nogle år. Der havde vi nogle politikere, som havde sagt ja til det projekt, så de havde kommitteret sig til, at de gerne ville noget bevaring. Men siden dengang har det ikke rigtigt været et modeord hos politikerne. Det er som om, at det mantra, der stod i kommuneatlasset i sin tid – En dyd at følge med tiden – det er Aalborgs valgsprog, og det ligger meget tungt over byen. Man er ligeglad med, hvad der sker, bare der sker noget – hvis man skal være virkelig kritisk.”¹⁸⁷

Medarbejder A er tydeligvis kritisk overfor måden, politikerne i kommunen varetager kulturarven på i dag. Hun oplever for eksempel ikke, at politikerne er særligt fokuserede på bevaring. De prioriterer hellere de områder, hvor de kan skabe udvikling og vækst. I citatet på foregående side påpeger medarbejder A, at det kan være svært at stille noget op imod politiske interesser. Der er således noget der tyder på, at den politiske dagsorden har afgørende betydning for, hvordan en kommune som Aalborg beskytter sin kulturarv.

Man kan diskutere om det er den politiske organisering i kommunen, der er årsagen til de bevaringsmæssige udfordringer, som medarbejder A oplever. I Odder Kommune har medarbejder C dog ikke sagt noget konkret om, at de har de samme politiske udfordringer, men her sidder der heller ikke en politisk funderet rådmand i forvaltningens øverste administration.¹⁸⁸

På Aalborg Historiske Museum ser man kritisk på den udvikling, der ligger til grund for, at kulturarven i stigende grad betragtes som en ressource til at skabe udvikling og vækst.¹⁸⁹ Medarbejder B taler i følgende citat om den politiske instrumentalisering af kulturarven, som museerne ifølge ham har et lidt ambivalent forhold til:

”Og så synes jeg – men det er nok mere en generel diskussion – at den der instrumentalisering af kulturarven – som jeg synes, man ser rundt omkring – den er vi måske ikke helt

¹⁸⁶ Medarbejder A: Interview med Aalborg Kommune, 7. februar 2018: 5

¹⁸⁷ Medarbejder A: Interview med Aalborg Kommune, 7. februar 2018: 5

¹⁸⁸ Se evt. side 34-36

¹⁸⁹ Ifølge den danske museumsforsker, Dorte Skot-Hansen, fungerer kulturarven som en vækstdynamo i den lokale og regionale udvikling. Hun skriver følgende i sin bog ”Museerne i den danske oplevelsesøkonomi” (2008): ”Kulturarven betragtes i stigende grad som en ressource. Der er den for så vidt altid blevet, men hvor den før sås som en samfundsmæssig ressource som en del af et oplysningsprojekt, hvor borgernes dannelse – og herunder viden om kunst, kulturarv og historie – indgik som en hjørnesten i det moderne projekt, ses den nu som en økonomisk vækstfaktor. Satsningen på strategisk kulturarv er et led i den instrumentalisering af kulturen, der har været et generelt træk ved kulturpolitikken både i Danmark og internationalt siden 1990’erne.” Skot-Hansen, 2008: 16

så glade for på museerne. Vi er nok lidt mere konservativt indstillede. Sådan er jeg i hvert fald indrettet – men det er ikke kun i Aalborg; det er et mantra overalt, at når man bevarer industriens kulturarv, så er det fordi den kan være med til at genere ny vækst og udvikling. Det er også fint nok – det må den også gerne – men at bevare den bare for at bevare den, fordi det er en vigtig historie for os, det er måske ikke der fokuset ligger fra kommunens side. Der er en eller anden skisma i forhold til hvordan vi måske traditionelt tænker på museerne. Vi har jo ikke noget imod, at man bruger de ting, der bliver bevaret, men synes også at det kan have et formål bare at bevare noget kulturarv, fordi den er vigtig for os.”¹⁹⁰

Medarbejder B bekræfter dermed, at politikerne i Aalborg ikke er specielt fokuserede på bevaring. Man kan også se citatet som en kritisk kommentar til kulturarvskommuneprojektet, som Aalborg tidligere har været en del af. Projektet sigter mod at inddrage kulturarven som et aktiv i kommunernes planlægning og udvikling.¹⁹¹ I publikationen ”Kulturarven – et aktiv”, udgivet af Kulturarvsstyrelsen og Realdania, italesættes kulturarven som noget, der ellers står i vejen for udvikling:

”Kulturarvskommuneprojektet ændrer perspektivet på kulturarven. Kulturarven går fra at være et passiv, der står i vejen for udvikling, til at være en aktiv ressource, der er udgangspunktet for udvikling.”¹⁹²

Det er denne holdning, der ligger til grund for kulturarvskommuneprojektet: At kulturarven skal bruges som en aktiv ressource til at skabe udvikling. Den holdning deler man ikke ubetinget på Aalborg Historiske Museum, hvor man som sagt godt kan se bevaringen som et formål i sig selv. Dette er på den anden side ikke nogen særlig økonomisk holdbar løsning for kommunerne. Medarbejder A har således tidligere fortalt, at Aalborg Kommune én gang har opkøbt en bygning – et vandtårn – med det formål at bevare den. Problemet er dog, ifølge medarbejder A, at det ikke bliver brugt til noget, og det er derfor kun en udgift for kommunen.¹⁹³

Vi ender derfor igen op med spørgsmålet om økonomi. Meget tyder således på, at kulturarven bliver bevaret i det omfang, som kommunerne har råd til – og det de til enhver tid siddende politikere finder nødvendigt. Sådan kan vi i hvert fald konkludere det ud fra specialets to cases.

7.5 Samfundsmæssige udfordringer

Efter kommunalreformen er kommunerne blevet den største forvalter af bygningskulturarven. De er imidlertid ikke de eneste, da de fleste bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer er i privat eje. Det gør også de private bygningsejere til forvaltere af kulturarven.

¹⁹⁰ Medarbejder B: Interview med Aalborg Historiske Museum, 14. februar 2018: 14

¹⁹¹ Slots- og Kulturstyrelsen: ”Kulturarvskommuner”. Konsulteret 20. maj 2018: <https://slks.dk/kommuner-plan-arkitektur/kulturarvskommuner/>

¹⁹² Kulturarvsstyren & Realdania, 2007: 1

¹⁹³ Medarbejder A: Interview med Aalborg Kommune, 7. februar 2018: 6

Som ejer af en bevaringsværdig bygning medfølger forpligtelser. Er bygningen udpeget som bevaringsværdig i en kommune- eller lokalplan, må den ikke rives ned, bygges om eller renoveres udvendigt uden kommunens tilladelse. Er den bevaringsværdige bygning ikke omfattet af en kommune- eller lokalplan, er dens status som bevaringsværdig ikke juridisk gældende, og så kan kommunen ikke stille krav til ejeren om at værne om bygningsydre.

Af Slots- og Kulturstyrelsen hjemmeside fremgår det, at ca. 100.000 bygninger er udpeget som bevaringsværdige, mens ca. 300.000 bygninger er vurderet som bevaringsværdige på landsplan.¹⁹⁴ Bygningskulturarvens bevaring afhænger således i høj grad af ejerne selv.

Erfaringerne i de to kommuner, som denne undersøgelse bygger på, viser imidlertid, at kommunerne sjældent møder forståelse for bevaringen hos den private bygherre. Ifølge medarbejder A fra Aalborg Kommune er der mange mennesker, der ikke kan se værdien i de bevaringsværdige bygninger.¹⁹⁵ I Odder Kommune giver medarbejder C udtryk for noget lignende i forhold til kulturmiljøerne.¹⁹⁶ Det er i hvert fald sådan de to medarbejdere hver især oplever det.

Vi har på den måde at gøre med en samfundsmæssig problemstilling, blandt andet fordi det som medarbejder C senere udtrykker det, er *"noget med ejerskabet eller det konkrete ejerforhold, der kan være svært at stille noget op overfor."*¹⁹⁷ Det drejer sig altså om bygningsejerne og deres holdning til kulturarven på deres ejendom.

De to medarbejdere kommer undervejs ind på flere eksempler, hvor de beskriver nogle af de udfordringer, de oplever i mødet med bestemte typer af bygherrer. Medarbejder C kommer specifikt i tanke om en bestemt sag, som hun betegner som en af de "slemme". Hun bliver i interviewet blandt andet spurgt, om hun kan komme i tanke om et konkret eksempel:

"Ja, det kan jeg. Jeg kan komme i tanke om flere! Der er f.eks. en sag om en bygning, som i sig selv måske ikke er bevaringsværdig eller har nogen særlige bevaringsværdige træk, ud over at det er noget med volumen; altså en bygning i halvanden etage. På den måde passer den godt ind i miljøet. Og så er der en bygherre, som vil bygge i 2 etager, og der er

¹⁹⁴ Slots- og Kulturstyrelsen: "Bevaringsværdige huse". Konsulteret 15. marts 2018:

<https://slks.dk/bygningsfredning/fredet-eller-bevaringsvaerdigt/bevaringsvaerdige-huse/>

¹⁹⁵ Medarbejder A: Interview med Aalborg Kommune, 7. februar 2018: 7: *"Denne bygherre, [navn udeladt], han laver også nogle pæne restaureringer, når det drejer sig om lidt større og nyere ejendomme. Men når han ser de små ydmyge huse i Algade, som har været bygget om mange gange, det kan han ikke tåle at se – sådan noget gammelt skidt! Dem vil han gerne have lov at rive ned. Det er svært at se værdien i det. Det er der mange, der ikke kan."*

¹⁹⁶ Medarbejder C: Interview med Odder Kommune, 27. februar 2018: 20-21: *"De sværeste situationer er egentlig ikke i forhold til samarbejdet med museet, men i mødet med en bygherre, som bare vil sit eget, og som måske har erhvervet sig en bygning inden for et meget attraktivt kulturmiljø, men som i virkeligheden ikke vil det."*

¹⁹⁷ Medarbejder C: Interview med Odder Kommune, 27. februar 2018: 20

nærmest ingen vej ind i hans logik. Men nu er den heldigvis landet til sidst, hvor det ikke blev en bygning i to etager."

Medarbejder C fortsætter:

"Han prøvede jo flere forskellige ting. Han havde en arkitekt, som kastede sig i støvet, og så tog han også en byplanskonsulent med sig ind, som kontaktede mig og sagde: Hvad vil du tro, dine politikere siger i den her sag? Det var en af de slemme sager."¹⁹⁸

Efter vores interview gjorde medarbejder C mig opmærksom på, at hun bagefter følte, at hendes personlige grænse var blevet overskredet af den bemeldte byplanskonsulent. Hun påpeger som sagt, at der her var tale om en af de "slemme" sager, men at det omvendt ikke er noget enkeltstående tilfælde. Hun oplever som regel, at bygherrerne ser kommunen som den *"onde og dumme og alt sådan noget. Som myndighed er det bare sådan det er. Det er sådan bygherrer møder op, hvis de ikke vil bevare en bygnings særkende eller hvad det nu kan være."*¹⁹⁹

I Aalborg Kommune mærker medarbejder A også en stor modvilje blandt mange bygherrer imod at bevare de gamle bygninger inde i Aalborg. På side 44-45 i analysen fortalte medarbejder A i et citat, at en bestemt bygherre netop *"har fået lov til at rive to [bygninger] ned lige ved siden af Salling, og der kommer to nedrivninger mere, og så nogen lidt længere nede af gaden også."* Hun beskriver det som *"en salami-teknik, og så kommer andre bygherrer og siger, at når andre har fået lov, så vil vi også have lov til at rive ned."*

Disse beskrivelser vidner om, at der blandt politikerne og mange bygherrer hersker en meget liberal holdning til bygningskulturarven. Det er en holdning, som medarbejder A synes er blevet mere udpræget de sidste 15 år.²⁰⁰ Hun fortæller, at det sandsynligvis hænger sammen med de politiske dagsordener om vækst.²⁰¹

Begge medarbejdere påpeger også, at de møder forskellige typer bygherrer, og at de ikke alle sammen er usamarbejdsvillige. Ikke desto mindre oplever de to medarbejdere en voksende repræsentation af mere liberalindstillede bygherrer, som ikke anerkender kommunens bevaringspolitikker. Set ud fra et samfundsmæssigt perspektiv er dette ret problematisk, eftersom bygningskulturarvens bevaring jo i høj grad afhænger af ejerne.²⁰²

¹⁹⁸ Medarbejder C: Interview med Odder Kommune, 27. februar 2018: 21

¹⁹⁹ Medarbejder C: Interview med Odder Kommune, 27. februar 2018: 21

²⁰⁰ Medarbejder A: Interview med Aalborg Kommune, 7. februar 2018: 8

²⁰¹ Medarbejder A: Interview med Aalborg Kommune, 7. februar 2018: 8: *"Man kan sige, at de perioder, hvor der har været økonomisk stilstand, der reagerer investorerne ikke så meget. Der passer de på deres penge. Men når der er vækst, så går det nogle gange lige hurtigt."*

²⁰² Fra Himmelstrup, 2010: 6: *"Bygningskulturarvens og kulturmiljøernes bevaring afhænger i høj grad af ejerne. Vi er ikke almindelige husejere. Vi er forvaltere af landets bygningskulturarv. Det indebærer glæder, forpligtelser, økonomiske og praktiske afsavn og samfundsansvar i forhold til traditionelle husejere. For vi låner en del af Danmarks kulturarv i en begrænset periode, når vi ejer en fredet eller en bevaringsværdig bygning, og bygningerne befinder sig i det offentlige rum, der er fælles for alle. Det forpligter."*

Det er vigtigt, at vi spørger os selv, hvordan vi griber denne problemstilling an. Det handler om vores syn på kulturarven. Jeg kan umiddelbart konstatere en diskrepans mellem den måde, mine udvalgte kommuner og museer betragter kulturarven på, og den måde mange bygherrer angiveligt gør. Med andre ord er det altså langt fra alle bygningsejere, der ligesom fagfolkene i kommunerne og på museerne ser værdien i deres bygninger.

Alligevel er det altså mange gange op til ejerne selv at tage stilling til, hvad der skal ske med den kulturarv, der er på deres ejendom. Det er i den forbindelse også vigtigt at understrege, at vi i Danmark har den private ejendomsret, som sikrer, at enhver har ret til at råde over fast ejendom. Dette er myndighederne naturligvis er nødt til at respektere.

Det store spørgsmål er derfor: Hvordan sikrer vi den bygningsmæssige kulturarv på en hensigtsmæssig måde – uden at krænke den private ejendomsret? På Aalborg Historiske Museum betragter man denne problemstilling på følgende måde:

*"Jeg synes, at den væsentligste måde – og i virkeligheden grundlaget for at man overhovedet kan sikre bevaringsværdier – det er, at der er ejerskab til dem. At nogen synes, det er værdier. Hvis folk ikke synes, det er en værdi, så er det ikke en værdi. Jeg mener, at museerne er hamrende vigtige for skabelsen af de værdier. Det handler om at fortælle historien om, hvad der ligger derude, hvilken rolle det har spillet i vores historie, og hvorfor vi er dem, vi er i dag som samfund, by – lokal identitet osv. – og på den måde skabe værdien."*²⁰³

På Odder Museum bakker man op om at se museerne som en slags 'værdiskabere', sådan som medarbejder B beskriver i ovenstående citat. For medarbejder D på Odder Museum handler det således om at skabe positive værdier og derigennem åbne folks øjne for bevaringen:

*"Det er også vigtigt for mig at sige, at jeg tror ikke på, at man kan bevare det hele, og jeg synes heller ikke det er ønskeligt, at der er en lovgivning, der bevarer det hele. Det ønskelige for mig er meget mere, at der bliver skabt positive værdier, så folk kan se nogle gode grunde til at bevare tingene. Jeg tror ikke på, at det er påbud og forbud, der skal bane vejen for det."*²⁰⁴

Nu vil det give mening at vende tilbage til debatten om museernes rolle, som vi allerede har diskuteret en lille smule i forskningsdiskussionen. Det drejer sig om at se museerne som en vigtig medspiller i sikringen af bygningskulturarven. En af museernes fornemmeste opgaver er ifølge den nuværende museumslov at *"aktualisere viden om kultur- og naturarv og gøre denne tilgængelig og vedkommende"*.²⁰⁵ Dvs. gennem formidling at vække interesse for kulturarven og gøre den relevant for borgerne i samfundet. Dette er i bund og grund bare en anden måde at omtale værdiskabelsen på.

²⁰³ Medarbejder B: Interview med Aalborg Historiske Museum, 14. februar 2018: 13

²⁰⁴ Medarbejder D: Interview med Odder Museum, 27. februar 2018: 26

²⁰⁵ Museumsloven § 2

Ifølge medarbejder B fra Aalborg Historiske Museum er det essentielt, at man får skabt disse værdier først, for ellers vil der ikke være noget at tage hånd om:

*"Det med bevaringen er egentlig næste skridt. Men hvis ikke det første er på plads, så er der ingen værdi at tage hånd om. Og den første del med at fortælle historien om, hvad det er for et kulturmiljø, der er museerne helt vildt vigtige, og jeg kan ikke rigtigt se hvem andre end museerne, der kan løfte den opgave. Men dét er der faglighed til på landets museer."*²⁰⁶

Værdiskabelsen går altså forud for bevaringen, hvorved museerne bliver en vigtig faktor. Museerne har nemlig – som medarbejder B påpeger – fagligheden til at skabe disse værdier. Men i sidste ende bliver det også et prioriterings spørgsmål for museerne.

Gennem mit eget kendskab til Odder Museum er jeg bekendt med, at dette museum vægter formidlingen af kulturmiljøerne højt. Går man ind på museets hjemmeside og kaster et blik over aktivitetskalenderen, kan man hurtigt konstatere, at der jævnligt bliver afviklet landsbyvandring omkring Odder med fokus på landsbyernes kulturhistorie.²⁰⁷ Tilsvarende bliver der afviklet byvandring i Aalborg arrangeret af Aalborg Historiske Museum.²⁰⁸ Generelt set spiller museerne en vigtig rolle i formidlingen af den faste kulturarv gennem blandt andet vandring i det offentlige rum. Sådan konkluderer Kulturministeriet det i sin "Udredning om museernes formidling" fra 2006.²⁰⁹ Men der er på den anden side ikke noget krav til museerne om, at de skal prioritere formidlingen af den faste kulturarv.

Det vil være anbefalelsesværdigt, hvis museernes formidling af den faste kulturarv bliver opprioriteret i de kommuner, der har svært ved at vinde hør for bevaringen. Men vi skal samtidig passe på, at vi ikke udelukkende ser problemet som et spørgsmål om værdier. Bygningsejere kan i sagens natur have mange forskellige grunde til at rive ned. Grunde som ikke nødvendigvis handler om, at ejerne ikke kan se den bevaringsmæssige værdi i deres bygninger. En nedrivning kan også være økonomisk betinget. Eksempelvis beretter medarbejder C fra Odder Kommune om en *"rigtig ærgerlig sag om en gammel sognefogedgård, hvor vi vurderede at den var i meget teknisk dårlig stand."* Medarbejder C fortæller, at det blandt andet var på den baggrund, at Kommunen valgte at udstede en nedrivningstilladelse til ejeren af bygningen.²¹⁰

En væsentlig forskel på at være ejer af en fredet og en bevaringsværdig bygning (i lovgivningsmæssig forstand) er, at ejeren af en fredet bygning kan få økonomisk hjælp ved diverse skattemæssige fradragsordninger. Det kan for eksempel være gennem den såkaldte forfald-per-år-ordning, som giver ejere af fredede bygninger mulighed for at trække udgifter

²⁰⁶ Medarbejder B: Interview med Aalborg Historiske Museum, 14. februar 2018: 13

²⁰⁷ Aktivitetskalenderen kan findes på følgende link: <http://www.oddermuseum.dk/aktiviteter-paa-odder-museum/aktiviteter/> (konsulteret 25. maj 2018)

²⁰⁸ Fremgår af Aalborg Historiske Museums arrangementskalender, som kan åbnes på følgende link: <http://www.nordmus.dk/arrangementer-aalborg> (konsulteret 25. maj 2018)

²⁰⁹ Kulturministeriet, 2006: 19

²¹⁰ Medarbejder C: Interview med Odder Kommune, 27. februar 2018: 22

til vedligehold og istandsættelse fra i skat. Denne økonomiske håndsrækning gælder ikke for ejere af bevaringsværdige bygninger.

Konsekvensen vil naturligt være, at nogle bevaringsværdige bygninger går i forfald, fordi ejerne ikke kan overkomme at sætte dem i stand og holde dem ved lige. For nogen vil den nærmeste løsning derfor være at søge om nedrivningstilladelse som i føromtalte tilfælde.

Torben Lindegaard Jensen, der er en af forfatterne til bogen "Hele samfundets eje", konkluderer i sit kapitel om fredede bygninger i landdistrikter, at:

*"[...] en bygningsfredning har været en stor succes for bevaringen af de gamle bondegårde. Denne opfattelse har jeg jævnligt fået bekræftet under samtaler med ejerne, der reelt ikke havde haft mulighed for at holde gårdene i stand uden restaureringstilskud, brug af forfald-per-år-ordningen og tilskud fra private fonde. Modsvarende kan man konstatere, at kommunal udpegning af bevaringsværdige bygninger ingen nævneværdig betydning har, medmindre der følger penge med."*²¹¹

Denne problematik må politikerne tage alvorligt. Her har museerne en væsentlig rolle som formidlere af kulturarven, og gør de dette arbejde godt, kan de være medvirkende til at både politikere og borgere får øjnene op for de værdier, vi som kultur og samfund er nødt til at sikre for fremtiden.

8. Konklusion

Specialet er ved at nå sin afslutning, og det er på tide at vi svarer på problemformuleringen. Det gøres på følgende vis:

Specialets formål har været at undersøge, hvordan vi lovgivningsmæssigt sikrer bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer, og hvordan kommunerne i samarbejde med museerne understøtter denne bevaring i praksis.

Den bygningsmæssige kulturarv er reguleret af flere bestemmelser i blandt andet bygningsfredningsloven, museumsloven og planloven. Jeg har i dette speciale primært koncentreret mig om museumslovens kapitel 8. Det er i denne lov der står, at museerne skal samarbejde med kommunerne (planmyndighederne) om at sikre væsentlige bevaringsværdier for eftertiden. Min analyse har vist, at samarbejdet mellem kommuner og museer er meget lidt formaliseret. Der mangler først og fremmest klare retningslinjer for, hvordan dette samarbejde skal udmøntes i praksis. Loven er meget vag, idet den hverken definerer hvad væsentlige bevaringsværdier er, eller hvordan man sikrer disse i praksis. Det betyder helt konkret, at man får en mere flertydig praksis rundt omkring. Denne problematik bekræftes blandt andet af de medarbejdere, jeg har interviewet i forbindelse med mit speciale.

²¹¹ Jensen, 2018: 121

Min analyse har endvidere kunnet påvise både ligheder og forskelle i den praksis, som udfoldes i forhold til sikringen af bevaringsværdier i Aalborg og Odder. De fire medarbejdere har enstemmigt givet udtryk for, at de oplever samarbejdet som godt. Det skyldes ikke mindst medarbejdernes eget engagement. Der er omvendt ingen garanti for, at det gode samarbejde fortsætter, hvis ikke medarbejderne selv har interesse i at holde det ved lige. Det er igen et udtryk for, at samarbejdet ikke er formaliseret på nogen måde.

Det gode samarbejde er heller ikke ensbetydende med, at bevaringsværdierne i sidste ende er sikret rent fysisk. Det er som regel et spørgsmål om økonomiske prioriteringer og politisk interesse, som ikke nødvendigvis har med kulturarvens bevaring at gøre. Vi kan umiddelbart konstatere, at der er flere interessekonflikter i forvaltningen i Aalborg, end der er i Odder Kommune. Derimod synes der i Odder Kommune at være større politisk opbakning til kulturarvens bevaring.

Ud over politiske interesser møder de fire medarbejdere også udfordringer på andre områder. Det kan eksempelvis være mængden af ressourcer, som afsættes til bevaringsarbejdet. Det mærker man især på Aalborg Historiske Museum, hvor museets ansvarsområde er blevet væsentligt større efter kommunesammenlægningen i 2007. Det er vel at mærke sket, uden at der er fulgt flere penge med til museets drift.

Bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer findes overalt i kulturlandskabet. Det er kommunernes ansvar at kortlægge, registrere og endvidere udpege disse som bevaringsværdige. Betegnelsen bevaringsværdig er først juridisk gældende, når bygningerne og kulturmiljøerne er omfattet af en kommune- eller lokalplan. Ca. 2/3 dele af alle registrerede bygninger er i dag ikke omfattet af nogen bevarende lokalplaner. Det betyder, at langt de fleste registrerede bygninger er uden nogen form for lovmæssig beskyttelse. Bevaringen af disse bygninger afhænger således i høj grad af deres ejere.

Erfaringerne i de to kommuner viser imidlertid, at der er rigtig mange bygherrer, som ikke anerkender kommunens bevaringspolitikker. Uden hjemmel er det vanskeligt at stille krav til ejerne, og derfor er det mange gange begrænset, hvad de to kommuner kan stille op. Kulturarvens bevaring afhænger i de tilfælde af, at bygningsejerne selv ser en bevaringsmæssig værdi – og dermed kulturarv – i deres ejendomme, så de derved påskønner og passer på kulturarven.

Specialet har berørt en problematik, der er forbundet med rigtig mange stærke følelser. Både for og imod bevaringen. Det ville være anbefalelsesværdigt med en lovgivning for bevaring, der både er mere specifik og målbar. Hvis ikke man har det, kommer det til at koste på kulturbevaringen. Det gør det allerede nu, hvor man kan tolke loven næsten efter forgodtbefindende. Det vil være så let at smide kulturskatte væk, hvis man har et politisk styre, som ikke værdsætter dem.

Det er vigtigt, at vi som samfund og kultur også ser i øjnene, at vi selv er en del af nutidens kulturmiljø – og dermed af fremtidens kulturarv – så vi sørger for at sikre ”øjebliksbillederne” for eftertiden.

9. Litteraturliste

Christensen, Hanne: ”Fredningsgennemgangen – resultater og konsekvenser” i Smidt et al.: ”Hele samfundets eje”, Syddansk Universitetsforlag, 2018 [se denne]

Brinkmann, Svend: ”Kvalitative metoder”, Hans Reitzels Forlag, 2010

Dragsbo, Peter og Fabricius, Nina: ”Kulturbevaring og dagligt liv”, Statens Museumsnævn, 1987

Fouchard, Tina: ”Fra kulturlandskab til kulturmiljø – om skiftende syn på kulturlandskabets bevaring” i Folk og Kultur, årg. 29, Nr. 1, 2000

Fredningsstyrelsen: ”Den bevaringsværdige bolig på land og i by”, 1984

Himmelstrup, Poul: ”Fredning og bevaring: Bygningskulturarven set i lokalt og nationalt perspektiv”, Foreningen til Gamle Bygningers Bevaring, 2010

Jensen, Bernard Eric: ”Kulturarv – et identitetspolitisk konfliktfelt”, Gads Forlag, 2008

Jensen, Torben Lindegaard: ”De fredede bygninger i landdistrikterne” i Smidt et al.: ”Hele samfundets eje”, Syddansk Universitetsforlag, 2018 [se denne]

Kulturarvsstyrelsen: ”Kvalitetsvurdering af Nordjyllands Historiske Museum”, 2009

Kulturarvsstyrelsen: ”Bygningsbevaring – rapport fra udvalget om bygningsbevaring”, Kulturministeriet, 2009

Kulturarvsstyrelsen: ”SAVE – Kortlægning og registrering af bymiljøers og bygningernes bevaringsværdi”, Kulturministeriet, 2011

Kulturarvsstyrelsen & Realdania: ”Kulturarven – et aktiv. anbefalinger fra fire kulturarvskommuner”, 2007

Kulturministeriet: ”Udredning om bevaring af kulturarven”, 2003

Kulturministeriet: ”Udredning om museernes formidling”, 2006

Kulturministeriet: ”Rapport fra det tværministerielle udvalg om den statslige politik for den faste kulturarv”, 2002

Kulturstyrelsen: ”Kvalitetsvurdering af Moesgaard Museum”, 2011

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend: "InterView. Introduktion til et håndværk", 2. udgave, Hans Reitzels Forlag, 2009

Odder Kommune: "40 kulturmiljøer i Odder Kommune", 2012

Skot-Hansen, Dorte: "Museerne i den danske oplevelsesøkonomi", Imagine, 2008

Skov- og Naturstyrelsen: "Kulturhistorien i planlægningen: Udpegning af værdifulde kulturmiljøer i regionplanlægningen", Miljøministeriet, 1999

Smidt, Claus M.: "Fredning og bevaring før bygningsfredningsloven" i Smidt et al.: "Hele samfundets eje. Bygningsfredning i 100 år", Syddansk Universitetsforlag, 2018 [den version, jeg er i besiddelse af, er ikke den officielle, men en ufærdig udgave, som jeg taknemmeligst har modtaget af bogens ene forfatter, Torben Lindegaard Jensen]

Socialministeriet: "Bevaringsværdige bygninger – sikring af bevaringsværdier", 2006

Strandgaard, Ole: "Museumsbogen", Hikuin, 2010

Wohlfart, Eske: "Kulturmiljø – landskabelig realitet eller kulturel konstruktion" i Nicolai Carlberg & Søren Møller Christensen (red.): "Kulturmiljø – mellem forskning og politisk praksis", København: Museum Tusulanums Forlag, 2003

Kilder:

Bekendtgørelse af museumsloven (2014). Konsulteret 1. marts 2018:
<https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=162504>

Bekendtgørelse af lov om bygningsfredning og bevaring af bygninger og bymiljøer (2018). Konsulteret 1. marts 2018: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=164397>

Bekendtgørelse af lov om planlægning (2018). Konsulteret 1. marts 2018:
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=196967>

Bekendtgørelse om konvention af 3. oktober 1985 om bevaring af Europas arkitekturarv (Granada-konventionen). Konsulteret 1. marts 2018:
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=48857>

Folketingstidende: 1983-84 (1. samling), tillæg A, bind II

Folketingstidende: 1988-89 (1. samling), tillæg A, bind III

Folketingstidende: 2000-01, tillæg A, bind V

Lovtidende: 1984, A (551-1212), hæfte 39

Lovtidende: 1989, A (1369-2060), hæfte 87

Organisationen Danske Museer (ODM): "Rapport vedr. spørgeskemaundersøgelse om arbejdet med Museumslovens kap. 8 for nyere tids området på statsanerkendte kulturhistoriske museer", 2010. Kan hentes på følgende link:

<http://www.dkmuseer.dk/sites/default/files/dokumenter/Vaerktoejer/Rapport%20veddr%20%20Museumslovens%20Kap%20%208%20%20Nyere%20Tida.pdf>

Internetsider:

Aalborg Historiske Museum: <http://www.nordmus.dk/aalborg-historiske-museum>

Foreningen til Gamle Bygningers Bevaring: <http://gbb.dk/>

Odder Museum: <http://www.oddermuseum.dk/>

Slots- og Kulturstyrelsen: <https://slks.dk/>

Bilagskompendium:

"Interview med medarbejder A fra Aalborg Kommune 7. februar 2018" (bilag 1)

"Interview med medarbejder B fra Aalborg Historiske Museum 14. februar 2018" (bilag 2)

"Interview med medarbejder C fra Odder Kommune 27. februar 2018" (bilag 3)

"Interview med medarbejder D fra Odder Museum 27. februar 2018" (bilag 4)

Interviewguide (kommuner) (bilag 5)

Interviewguide (museer) (bilag 6)